

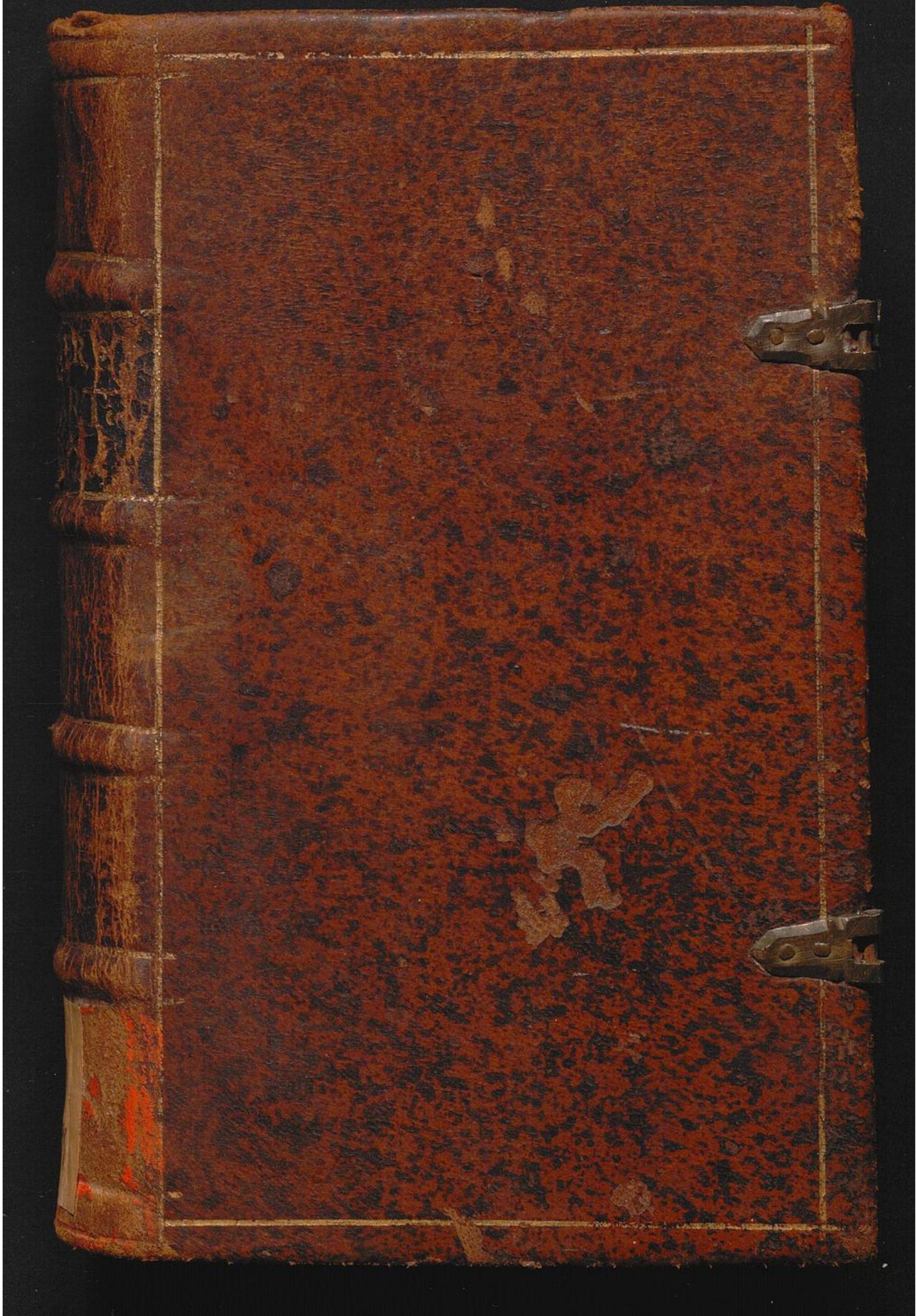
UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Ghebovswel Sonder Grondt

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1669

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71494](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71494)

F. VI. 31.

Th. 6191.

13
18

23.

GHEBOVWSEL

SONDER

GRONDT

DAT IS

CALVINISTEN GHELOOF

SONDER

SCHRIFTVRE.

BEWESEN

Door P. *Cornelius Hazart*, Priester der
Societeyt IESV.

T'ANTWERPEN,

By MICHEL CNOBBAERT,
in S. Peeter, 1669

RECHENKUNST

VON

JOHANN

HEINRICH

BRUNNEN

1774

CHRISTIAN

BRUNNEN

in der
Königl. Preuss. Academie der
Wissenschaften

CHRISTIAN
BRUNNEN
1774

he/
ring
leer
des
On
roer
Sch
der
sch
th
dar
den
wa
de
gh
ant
wel
dar
sp
h
bar
pen
sch
nar
ber
tr
hoc
no
roo
de
dar
ga
foo

VOOR-REDEN.

 Minceer de Calvinisten oer honderdt en
 twintigh jaren eerst sich verroonden in
 Franckrijk, quamien sy/ onder 't beleyde
 van Joannes Calvyn, de H. Roomsche Kerc-
 ke/ ende de Catholijcken bebrechten met vele lee-
 ringhen die regel-recht streden teghen de oude
 leeringhen der Catholijcken/ willende toonen dat
 dese valsch waren/ ende de hunne waerachtigh:
 Om dit te doenen hoorde men hun anders niet
 roepen (ghelijck sy noch hedens-daeghs doen) als/
 Schifure Schifure: Hier-mede te kennen ghebende
 dat sy niet en wilden bewijfen als upt het ghe-
 schreven Woordt Godts alleen; 'twelcke sy buyten
 twijffel niet doen en kosten ten zy dat se niet 'er
 daer het oprecht gheschreven Woordt Godts had-
 den. Hier was nu de questie of sy 't oock hadden:
 want daer waren in Duytslandt en Enghelandt alree-
 de verscheyden boecken in 't licht ghekommen ende
 ghezoekt; soo dooz de Lutheranen, als Mennisten en
 andere/die sy upt-gaeben dooz het Woordt Godts/
 welcke boecken nochtang de Calvinisten dooz soo-
 danigh niet en mochten herkennen: Want indien
 sy de boozseyde boeck dooz oprecht ende godlyck
 hielden/ waerom hebben sy dan vele leeringhen
 vande Lutheranen ende Mennisten niet alleen berwoz-
 pen/ maer oock met groote binningheyt upt-ghe-
 scholden als grove lasteringhen: Dit kan-men
 namelijck sien in de schriften van Beza, daer hy
 berseyde Lutheranen dooz-strijckt als vuple Ker-
 ters; nochtang de boozseyde Lutheranen gaeben
 dooz dat sy upt hunnen boeck/ die sy den Bybel
 noemden/ hunne gheloofs-stucken bewisen/ soo
 roonden dan de Calvinisten, dooz het verwerpen en
 de binninghe berijden van de Lutersche leeringhen/
 dat sy den Bybel der selver niet en kenden dooz
 gaer noch dooz het oprechte Woordt Godts; ofte
 soo jaer/ sy moesten noorsakelijck houden al wat
 de

de Luterſche, ofte andere ſoodanighe/ leerden/ op dat ſy reghen het waere Woordt Godts niet ſtrijden en ſouden. Ghelyck de Calviniſten met de Lutheranen, Menniſten en andere hebben ghehandelt ſoo handelen/ met meerder recht/ de Catholijcken met hun/ ende loochenen dat der Calviniſten hoort (die ſy 't Woordt Godts noemen/ ende met den welcken ſy de Catholijcken hebben kommen beſtrijden) het waere Woordt Godts is/ oberſulft ſtaet het hun toe/ eer ſy eenigh ſtuck in 't beſondere reghen ons op nemen/ dit te bewiſſen; doch ſy ſp niet machtigh en zijn dit te doen/ ſoo vallen alle hunne gheloofs-ſtucken in duyggen/ verborghens hebben ſy een ghebouw ſonder gront, oft een Gheloof ſonder Schrifture. Dit ſal ick ſch goet maken in dit teghentwoordigh Tractaet.

EERSTE CAPITTEL.

Verſcheyden bemerckinghen om deſe voorhandighe queſtie welte verſtaen, ende die de Calviniſten ſelf moeten toe-ſtemmen.

EERSTE BEMERCKINGHE.

De Calviniſten en herkennen geen ander Woordt Godts als het gene gheſchreven is/ daerom verwerpen ſy oock alle onghescheven ofte mondelycke overleveringhen. Nu/ al wat ghescheven is/ beſtaet uyt letters, woorden, en regels: Soo als dan de vraghe of het ghescheven Woordt Godts alleen beſtaet in letters, woorden, en reghels, ſont meer: ſy en moghen noch en konnen niet ſeggen dat jae/ want andersins ſouden ſy ſich moghen te vreden houden met eenen bybel ghescheven met Turſche, Chinoiſche, of Japonoïſche letters/ woorden/ en reghels/ die ſy niet en verſtaen; maar die ſoude ſoo veel zijn als of ſy gheenen bybel en gheb

den/ soo moeten sy nootsakelijck segghen dat'er
wat meer bereyscht woꝝdt tot het gheschreuen
Woꝝdt Godts als euekele letters, woꝝden, en re-
ghels; Wat is dat? dat en is niet anders dan het
verstant, beteeckeninghe, ofte sin vande woorden; soo
bestaet dan het gheschreuen Woꝝdt Godts in
't verstant, beteeckeninge, ofte sin vande woorden, want
sonder den sin, zijn de woorden, en letteren doot/dien-
bolgens; en kounen het saligh-makende gheloobe
niet gheben/ noch het leuen des Gheests.

TWEDE BEMERCKINGHE.

Vat de boozgaende beinerckinghe volght noot-
saekelijck/ dat alhoewel den bybel van de Ca-
tholijcken, en dien vande Calvinisten heet ende
gancsch/ beginnende van Genesis; af/ tot Apocalyp-
sis toe/ in letters, woorden, en reghels ober-een-qua-
me/daerom nochtans den seluen bybel niet en sou
wesen; want den bybel bestaet eyghentlijck
in 't verstant, beteeckeninghe, ofte sin vande woꝝ-
den; Maer het verstant, ofte sin van den bybel der
Catholijcken is in menighe stucken srydigh te-
ghen het verstant, ofte sin vander bybel der Calvini-
sten, soo en is dan den bybel der Catholijcken geen-
sins den seluen met den bybel der Calvinisten, maer
verschillen beyde soo heel als wit ende swart /
dach/ ende nacht. Dit en kan niemant looch-
nen/reu zy dat hy oock loochenen wil dat het licht
van de sonne schijnt op den middagh.

DERDE BEMERCKINGHE

Vat dese tweede beinerckinghe volght weder-
om/ dat den bybel van een van beyden/ of
dien van de Catholijcken, of wel dien van de Calvini-
sten, het oprecht/ ende ware Woꝝdt Godts niet en
kan zijn/ schoon sy duysentmael ober-een quamen
in alle de letters en woorden: Soo moet-men dan/
voor al ondersoeken welcken bybel van beyden/
aengaen.

aengaende het verstant, ofte den sin het waer
 Woordt Godts is: Want soo laech als men dat
 van ten hollen/ende door onse ybaze authoriteit
 niet verseker en is/ soo blijft alles wat men an
 neemt als stucken vande heilige/ onseker
 twijfelachtigh/op het welcke men het geloof
 en magh houtwen.

VIERDE BEMERCKINGHE.

Hier upt volght wederom/ dat een van be-
 den/of de Catholijcken, of de Calvinisten, eer
 komt te disputeren van eenighe stucken in het
 sonder/moeten bewijzen/ dat hunnen gheschre-
 boeck/ die sy den bybel noemen/ aengaende het
 verstant, ofte den sin vande woorden, het waer
 Woordt Godts is.

VYFDE BEMERCKINGHE.

N is de questie hier/wie van beyden dit moet
 betoonen. 't is seker volghens den regghel
 der Philosophen (die van alle de geleerde in de
 len nagevolght woort) dat de Calvinisten dit moet
 ren doen. Want/ de Calvinisten, eerst ophoemende
 stelden sich teghen de Catholijcken als bestrijders
 te bevechters der selve/ seggende dat sy hunne
 stucken bewesen upt het ware gheschreben
 Godts. De Catholijcken loochenden/ende looch-
 nen het noch/ dat de Calvinisten het ware gheschre-
 ben Woordt Godts hadden/ ofte noch hebben: hi
 moesten ende moeten de Calvinisten dit goet maken
 om dyp redenen: De eerste/ om dat sy oppugere-
 ders, ofte bestrijders waren/ de tweede om dat de
 Catholijcken in possessie waren/ de derde/ om dat
 de Calvinisten affmeerden of seyden dat sy het waer
 Woordt Godts hadden/ maer/ volghens den al-
 ghemeenen regghel/ende ghebruyck der Philosophen
 iae volghens de Reden selve/die een ander bestrij-
 ofte set affirmeert/ die moet dit bewijzen en goet
 maken

maken/ ende niet de ghene die loochent/ ofte bescreuen worden/ volghens dien/ moeten de Calvinisten hoor al bewijzen dat sy het waerachtigh Woort Godts hebben.

SESDE BEMERCKINGHE

Hier staet noch te bemercken/ dat hier gheene questie en is/ of dat het Woort Godts is/ 'welcke van Godt selbe niet'er daet upt-ghesproken en gheopenbaert is/ want dit is seker/ ende en mach van niemant gheloochent worden: Maer de questie is/ of dien boeck/ den welcken de Calvinisten hooz den Bijbel uptgheuen/ by exempel/den Dordrechtchen Bijbel, ofte de leste oversettinghe van Leyden (diese de Ghemeente voorhouden ende doen lesen als het oprecht Woort Godts) van Godt selbe upt-ghesproken en gheopenbaert is volgens het verstant, ofte sin bande woorden. Iet'er wel op/bemide leser, wy en versoeken niet dat de Calvinisten souden bewijzen dat 't ghene van Godt selbe upt-ghesproken en gheopenbaert is /het Woort Godts is/ want dat wijst sijn selven upt; maer wy versoeken datse bewijzen/ dat hunnen boeck/diese den Bijbel noemen/ ende van hunne heele Ghemeente hooz sulckx wordt ghelesen/ niet'er daer van Godt upt-ghesproken/ en gheopenbaert is. Soo niet? soo en is hy van het Woort Godts niet: Soo sae? dat sy 't bewijzen.

SEVENSTE BEMERCKINGHE

De Calvinisten self moeten bekennen dat niemant eenighen boeck mach aenberden als oprechte schrifture/ om daer op sijn gheloobe te bouwen/ ten sy dat hy door eene onseylbaere autoriteyt beueeght worde om te ghelooben dat den boozepden boeck van Godt selbe upt-ghesproken en gheopenbaert is; oersulckx om te bewijzen/ dat/ by exempel/den Dordrechtchen Bijbel volghens
het

het verstant ofte sin bande woorzen van Godt gheopenbaert is/ ten is niet ghenoech datmen dit be-
 wijse door eenighe menschelijcke authoriteyt, maar dit
 moet ghegrom worden op de Godlijcke alleen/ om
 dat de se alleen/ ende niet de menschelijcke/ onse-
 baert is. Daer en hoben/ alsoo de Catholicken
 wanneer de Calvinisten eerst op quaemen/ onder
 hunne schryfuer boecken hadden/ het boeck Judith,
 Tobias, Sapientia, Ecclesiasticus, Machabèen, en andere
 de welke sy niet er daer booz sulckx noch behou-
 den/ ende ter contrarien de Calvinisten de boozse
 boecken verwierpen/ en nu noch herwerpen/ so
 staet het hun toe/ als wesende onse bescrijbers/
 door onseylbaere authoriteyt te bewijfen/ dat de booz-
 schryve boecken het oprechte Woort Godts niet en
 zijn. Du gae ick roonen datse niet machigh en
 zijn noch het een/ noch het ander te doen: waer
 upt ick besluyten sal dat hun ghelof is sonder schre-
 ture: ende niet en steunt op de authoriteyt bande
 eenwighe ende onseylbaere waerheyt.

HET EERSTE CAPITTEL.

Wordt betoont dat de Calvinisten niet machigh
 en zijn, door Godlijcke authoriteyt te bewij-
 fen, dat hunnen Boeck, die sy den Bijbel noe-
 men ende daer voor houden; het ware Woort
 Godt zy.

Daer zijn namelijck vier of vijf hoof- stucken
 op de welke sy kunnen steunen/ en houwen.
 Ten eersten. Sy kunnen segghen 't ghene staet in
 't op-schryft van hunnen Dordrechtischen Bijbel, te
 weren/ dat den boozseiden Bijbel/ uyt de oorspron-
 kelijcke taelen, namelijck upt het Hebreusch ende
 Griecksch, ghetrouwelijck overgheset is.

Ick antwoorde. Laet ons nemen dat den Dor-
 drechtischen Bijbel upt het Griecksch ende Hebreusch
 overgheset zy: aen wie van de Calvinisten heeft
 Godt

Godt opt gheopenbaert dat de Griexsche ende Hebreusche texen/ upt de welke dese oberfettinghe gherocken is/ opzecht ende nergheus verbaescht waeren/ ende ghenomen sy waren opzecht/ wat onseylbaere wetenschap hebben sy dat dese oberfettinghe soo ghetrouwelijck gheschiedt is/ dat de oberfetterg nergheus ghemist hebben: jae/ ghenomen sy en hadden oock ghene mislaggen ghedaen/ ten nyersten hebben sy manneken naer manneken/ ghelijck men seght/ overghesedi/ dat is/ van woort tot woort/ ende van reghel tot reghel: maer de enckele woorden en reghels en maeken't Woort Godts niet/ soo blijft dan al evenwel de questie noch ober van het verstant ofte sinbende woorden, of dien van Godt gheopenbaert is. Oversulck al wat ick hier vinde en is niet anders als menschelijcke en seylbaere autoriteyt: Want Godt en heeft noyt aen eenigē Calvinist gheopenbaert dat die besondere Griexsche en Hebreusche exemplare upt de welke den Dordrechtchen Bybel overgheset is oprechte en niet vervalscht waeren/ hy en heeft oock aen niemant gheopenbaert dat dese oberfettinge getrouwelijck en sonder eenighe mislaggen geschiet is/ maer dit moeten de Calvinisten gelooben enckelijck om dat menschen/ die met de oberfettinghe besich gheweest sijn/ hun dit versekeren ofte gheseyt hebben/ maer de enckele menschelijcke autoriteyt en is niet bequaem om vast te stellen dat desen of ghenen boeck het waere Woort Godts/ ofte den sin der selber van Godt gheopenbaert sy/ soo en kunnen dan de Calvinisten, upt dit eerste hooft stuck niet onseylbaerlijck goet maken dat hunnen Dordrechtchen Bybel het oprechte Woort Godts is/ ende noch veel min dat het verstant, ofte sin van den boozsejden Bybel/van Godt gheopenbaert is.

Ten tweeden konnen de Calvinisten seggen/ tgene staet in het Placcaet van de Heeren Staten upt ghegheben den 29. Julij 1637. te weten/ dat de oberfettinghe van den Dordrechtchen Bybel ten eynde ghebracht is door ervaren Theologanten, ende voortreflijcke

lijke mannen in de Griekse ende Hebreuwse talen ervaren.

Ick antwoorde: dat de Calvinisten self moeten bekennen/ dat die erbare Theologanten ende booz-treflijke mannen/ in de oversettinghe/ niet onseylbaer/ maer menschen gheweest zijn die heesten dwaelen: verbolghens en kan hun dit tweede hoofst stuck mede niet baeten om onseylbaerlijck goet te maken dat hunnen Dordrechtchen Bybel het waere Woort Gods/ ofte den sin van den selven van Godt geopenbaert is/want dit bewijs steunt alleen op d'enckele auctoriteyt van menschen die dwaelen kosten.

Ten derden konnen sy by-brenghen de auctoriteyt vande Synode van Dordrecht, volghens welker beslupt/ den Dordrechtchen Bybel is uyt-gegeven en overghesede.

Ick antwoorde: Dit en kan hun niet meer baeten als het voozgaende: want sy moeten hier wederom bekennen dat de beslupten van de Synode van Dordrecht niet onseylbaer en zijn/ maer aen dolinghen onderworpen/ ghelijck sy mer'er daer oock leeren van alle de Concilien die opt in de Kercke/ nae de tijden der Apostelen/ sijn ghehouden/ gheweest: Schoon dat de Synode van Dordrecht dupsentmael besloten heeft dat den Dordrechtchen Bybel oprecht is/ hier uyt en kunnen niet onseylbaerlijck bewijzen dat het soo is/want de heele Synode, volghens de eyggen leeringhen der Calvinisten, kost dwaelen: waer/ of wanneer/ of aen wie/ heeft Godt opt gheopenbaert dat se mer'er daer niet gedwaelt heeft: Ten anderen/ hoe kan men gherustelijck op dese oversettinghe voortgaen in alle scholen/ lessen/ predicanten/ vergaderinghen etc. Ghelijck sy expresselijck segghen in hun placcaet senghesien dat de Heeren Staeten op den eenen kant niet ervaren en waeren inde Griekse ofte Hebreuwse taale? hoe kosten sy dan sekerlijck oordeelen dat dit de rechte oversettinghe: was? Op den anderen kant/ die Theologanten/ de welcke

welcke in die talen erbaren waven/ ende de heele Synode van Dordrecht, die de selve booz opprecht hebben upt- ghegheben/ kosten allegaer saemen/ ende oock een booz een dwaelen; ick vzaeghe dan noch eens/ hoe-men op dese obersettinghe/ als wesen- de het waere Woort Godts/ ende van hem gheopenbaert/han gherustelijck ende onseplbaerlijck boozgaen.

Ten vierden konnen sy segghen dat sy wel versekeret zijn dat hunnen Dordrechtschen Bybel van Godt gheopenbaert is/aenghesien datmen de au- theurs weet van elcken boeck die in den selven verbadt worden/ als te weten Isaias, Ieremias &c. Matthæus, Marcus, Lucas, Ioannes, Paulus &c. dit waren immers ofte Propheten/ ofte Apostelen/ ofte Euangelisten/ die upt den mont Godts spzaeken ende onseplbaer waeren/ soo en mach'er dan nie- mant aen twiffelen of den Dordrechtschen Bybel, is van Godt seif gheopenbaert/ ende vervolghens het waere Woort Godts.

Ick antwoorde. Dat de Propheten/Apostelen/en- de Euangelisten/ upt den mont Godts hebben ghesproken ende onseplbaer gheweest zijn/ is seker; Dat oock Isaias, Ieremias, en andere/ zijn Pro- pheten gheweest/ ende Matthæus, Marcus, Lucas, Ioan- nes, Paulus, &c. Apostelen/ ende Euangelisten/ daer en is niemant die hier aen twiffelt; maer dat die boecken/ of brieven/ van dese Apostelen ofte Euan- gelisten/ de welcke op hunnen naem upt- gheghe- ven zijn/ van hun mer'er daer zijn gheschreven/dat en blyckt aen de Calvinisten niet upt eenighe open- vaeringhe Godts/ want in de oude Cyrillijcke Kercke wag'er een Euangeliste' welcke den naem boorse vanden Apostel Iudas Thaddæus, een ander/ den naem vanden H. Apostel Andreas, gheen van heyden nachtang (ghelijck de Calvinisten self moe- ten bekenen) en was van dese Apostelen ghe- schreven. Doorders den H. Hieronymus seght / dat bele/r' sijnen tijde den tweeden brief van Petrus, als oock dien van Iudas Thaddæus niet en aenbeedden; 't selbe.

⁊ selbe seght Eusebius van den bꝛief Jacobi. Oer-
sulckx upt de naemen die hoor elcken boeck ofte
bꝛief staen/ en konnen de Calvinisten gheen onsepl-
baer bewijs maeken/ dat die boecken of bꝛieven
met'er daet van die Apostelen ofte Euangelisten
gheschreuen sijn. Soo lanck als sy ons niet en
konnen betoonen/waer/ ofte aen wilt Godt dit ge-
openbaert heeft/ alles blyst onscacker en twyffel-
achtigh.

Ten vijften konnen de Calvinisten segghen/ dat sy
upt den styl/ ende het ghewicht van woorden en
spreucken versekert sijn dat dien boeck/ die sy den
Bybel noemen/oprechte schryfture is.

Ick antwoorde. Dit is deel te secht/ ende en pro-
beert niet een siet: want daer sijn mensghe boe-
ken die soo verheuen styl/ ende ghewicht van scrij-
tentien hebben/ als die/ de welke bande Calvinisten
voor schryftuer worden ghehouden: De Propheete
van Baruch, het boeck Sapientia, ende den Ecclesiasti-
cus sijn wonderlijck/ verheuen/ diepstuigh/ vol
van upt-muntende spreucken, ende nochtans dese
boecken en worden daerom bande Calvinisten niet
aenghenomen voor het Woordt Godts/ soo en
konnen sy dan upt den styl/ ofte ghewicht bande
spreucken niet onseplbaerlijck bewysen dat de
boecken die in hunnen Dordrechtchen Bybel verbadt
sijn/ het oprechte Woordt Godts sijn.

Ten seften konnen sy segghen: wy weten seker-
lijck dat de Propheeten/ die in onsen Dordrechtchen
Bybel staen/ met'er daer volzocht ende verbolt
sijn/ blyekt dan hier upt dat die boecken/ inde
welcke de volzochte propheeten upt ghedrucht
staen/ van Godt upt ghesproken/ ende dien vol-
ghens 't Woordt Godts sijn.

Ick antwoorde: Hoe salmen 't maecten met de bꝛief
Euangelisten/ met de bꝛieven van Paulus, Petrus, Ja-
cobus, Ioannes, en die ghelijcke schryftuer boecken
daer het duyseuiste deel geene Propheeten en sijn:
hoe kanmen dan onseplbaerlijck upt het volzoch-
ghen der propheeten besuyten/ dat alles wat in
die

de boecken begrepen staet/ van Godt gheopen-
baert/ ende dien-volghende het Godlyck Woordt
is?

Ten sevensten konnen sy segghen: De schyftuer-
boecken en konnen niet stryden teghen malkan-
deren/ wy sien klaer in onsen Dordrechtschen Bybel,
dat'er nergheens den minsten teghen-strydt is/ soo
zijn dan alle de boecken/ die in den boorzepden
Bybel begrepen staen/ oprechte schyftuer boec-
ken.

Ick antwoorde: Dit bewijs en deught niet een
hapt/ want alsoo soude-men mede moeten beslip-
ten dat oock alle de boecken van Thomas a kempis,
en van menighe soodantghe schryvers/ oprechte
schyftuer boecken zyn/ om datse nergheens tegen
malkanderen stryden.

Eyndelick wannect de Calvinisten sich niet gee-
ne bewijzen/ noch argumenten meer en konnen
behalpen/ ende nu goutsch't eynden aessen zyn/
dan sicken sy sich in eenen schupl hoeck daerse
menen by te sijn van alle aensooten/ ende ghe-
tustelick moghen upt-roepen: Wy houden ons aen-
de schyftuere, de schyftuere is het Woort Godts &c.

Ick antwoorde: Dat is hupten alle twyffel/ dat
de schyftuere het Woort Godts is/ of dat het
Woort Godts de schyftuere is: Waer de haege
is of de Calvinisten, wannect sy roepen: wy houden
ons aen de Schyftuere/ daer dooz verstaen dat sy
sich houden aen hunnen Dordrechtschen Bybel, of
niet? segghen sy neen? soo bekennen s' hier self
dan dat hunnen Dordrechtschen Bybel de schyftuer
niet is? waer hebben van alle die erbaren
Theologanten/treffelycke mannen/Heeren Staet-
ten/ ende de heele Synode van Dordrecht, die den
boorzepden Bybel/ als schyftuer upt-ghegheben
en gheaproveert hebben? segghen sy dat ja? soo
komt de haege wederom/ waer upt dat sy on-
scepbaerlyck weten dat hunnen Dordrechtschen By-
bel, volghens den sin, de waere Schyftuer/ ende
van Godt gheopenbaert is? dese ontrephare we-
tenschap

renschap en konnen sy niet hebben/ noch om dat
 hy upt de oorspronckelijcke taelen overghesdr is/
 noch om dat erbatene Theologanten ende booz-
 treffijcke mannen met de boozseyde oberfettinghe
 besich ghetweest zijn/ noch om dat de Synode/ en-
 de de Heeren Staeten de selbe booz goet gheken-
 hebben/ want dat is altemael menschelijck om
 dat dese allegaer menschen ghetweest zijn die ko-
 ssen missen en dwaelen/ ende daer van gheent
 openbaringe Godts hadden: Sy en konnen oock
 dese onseplbaere wetenschap niet hebben/ om dat
 booz de boecken de naemen van Mattheus, Marcus,
 Ioannes &c. upt-ghedrukt staen/ noch om dat den
 styl met ghewichtighe woorzen en spreken be-
 heben is/ noch om dat'er eensghe Propheeten vol-
 bzocht zijn/ noch om dat de boecken niet en scrijben
 regghen malkanderen/ gheen van al dit zijn on-
 seplbaere bewijzen (soo als wy oben betoont
 hebben) soo moeten sy dan nootsaeckelijck tot yet
 anders hun toeblycht nemen om te betoonen dat
 hunnen Dordrechtischen Bybel Schryftuer/ ende vol-
 ghens den sin, van Godt gheopenbaert is/ ander-
 sing sy blijven sonder Schryftuere.

Sy segghen dan booz het leste dat sy dit weten
 dooz den inwendighen gheest/ seggende: Den gheest
 Godts oertuyghet my inwendigh dat het soo is.

Ick antwoorde? Dit is noch het sortse van al/ ende
 dat gheensins bestaen en kan. Want 1. waert sae-
 ken dat de Catholijcken van hun ghebraght
 wierden bewijs van de Mille, Vaghevyer, Akaeten &c.
 en dat de Catholijcken hun antwoozden: Den
 gheest Godts ghetuyghet ons inwendigh dat het soo is:
 Goeden Godt! hoe souden de Calvinisten ons up-
 schupffelen! en dese goede ltekens/ eplacg! laeten
 sich boozstaen dat sy heel moy zijn/ ende niet en
 moeten uptggeschupffelt worden van ons/ als sy
 segghen/ den Gheest Godts ghetuyghet ons in-
 wendig / dat onsen Dordrechtischen bybel waert
 Schryftuer ende van Godt gheopenbaert is.

2. Hoe sullen sy my konnen bewijzen dat het den
 Gheest

Gheest Gods is die hui sulckx getuyghe/ ende niet
 den gheest vanden Satan? hoe weten sy dat onsepl-
 baerlyck/ soo datse hier in niet dwaelen en kon-
 nen: waer/ ofte wanneer heeft hun Godt dat ge-
 openbaert dat het sijnen gheest is/ ende niet den
 gheest vanden Satan/ die hun ghetuyghe/ dat den
 Dordrechtchen Bybel schryftuer is/ ende het Woort
 Godts: segghen sy dat sy dit weten uyt de Schryf-
 tuere: hoe kan dit wesen? want indien den inwen-
 dighen Gheest hun ghetuyghe dat den Dordrecht-
 schen Bybel schryftuer is/ soo moeten sy dan dien
 gheest te hozen hebben eer sy uyt de Schryftuer
 kunnen weten dat het den Gheest Godts is ende
 niet van den Satan: want hebben sy dien gheest
 van te hozen niet/ hoe kunnen sy dan onseplbaer-
 lyck bonnissen dat den Dordrechtchen Bybel het
 waere Woort Godts is/ aengheffen dat sy dit niet
 en kunnen doen sonder den Gheest Godts? seg-
 ghen sy/ datse dien gheest te hozen hebben eer sy
 van de Schryftuer kunnen bonnissen / soo en we-
 ten sy dan uyt de Schryftuere niet dat hun den
 gheest Godts ghetuyghe dat den Dordrechtchen
 Bybel schryftuer is: soo moeten sy dan te hozen
 van eenen anderen kant daer van versekert zyn:
 soo bzaeghe ick dan/ wie hun daer van versekert
 heeft/ ende soo versekert/ datse hier in niet en kon-
 nen dwaelen of missen: dese versekeringhe en
 kunnen sy niet hebben uyt de Schryftuere/ want
 sy moeten dien gheest noot saeckelijck hebben eer
 sy kunnen bonnissen wat dat Schryftuer is/ soo
 moeten sy dan van een anderen kant versekere
 zyn dat het den Gheest Godts / ende niet vanden
 Satan is/ die hun ghetuyghe dat hunnen Dor-
 drechtchen Bybel, volghens den sin, van Godt ghe-
 openbaert/ ende oversulckx het waere Woort
 Godts is: bzaeghe dan hoorderg van wat kant
 sy te hozen daer van versekert zyn?

Indien sy segghen dat sy smacken/ ofte ghevoe-
 len/ dat het den Gheest Godts/ ende niet vanden
 Satan is/ die hun ghetuyghe dat den Dordrecht-
 schen

schen Bybel, volghens den sin, van Godt gheopenbaert / en dien-volghens oprechte Schysmatische.

Soo vzaeghe ick voor eerst, oft alle mensch/ sonder boozder betwys/ moet gheloben dat de Calvinisten, elek in hun ghemoet/ desen smaect ofte gheboelen hebben: seggen sy ja: waerom moet ick op hun enckel segghen/ hun meer hier in gheloben dan de Lutheranen, Arminianen, Mennisten, en andere secten die eben/of met meerder recht dit konnen segghen als de Calvinisten: dat se my eens bidden van reden gheben / ist dat sy konnen: Want indien sy dit in de Catholijcken niet en souden verdraeghen / by soo verre sy / sonder eenigh ander betwys/ seiden/ ick smaecte ofte gheboele dat herden gheest Godts is die my ghetuyghe / dat de Misse een Godlijk sacrificie is/ ende dat Christus wesentlijk met sijn lichaem daer tegenwoordigh is &c. Wat reden is'er waerom dat wy dit enckel segghen meer in de Calvinisten moeten verdraeghen oft aen-nemen?

Ick vzaeghe ten tweeden, of desen intwendighen smaect ende gheboelen hun onseplbaer maect ofte niet? segghen sy neen: soo en sijn sy dan niet versekerd dat hunnen intwendighen gheest/ den Gheest Godts is: segghen sy ja: hoe leeren sy dan op den anderen kant dat alle mensch lenghenachtich is/ ende onderwozpen aen dolinghen: sijn sy alleen de ghene die niet lieghen noch doelen en konnen / namelijk aengaende intwendighe beweginghen des ghemoets/ in de welke soch de heyligste mannen dickwils sijn bezoghen geweest: Indien sy segghen: Wy meren dat wy hinderen Godts sijn / verbolghens dat wy den gheest Godts hebben/ ende niet dien vanden saron:

Ick vzaeghe voor eerst, of den Apostel Petrus, ende de Barnabas niet mede en wisten dat se hinderen Godts waren: ghy moet segghen dat ja / dies niet teghenstaende hebben sy mer'er daer byde ghepwaert/

dwaelt/ende ghelijck Paulus seght Gal. 2.14. niet rechte
ghewandelt na de leere des Evangeliums : Ghenomen
dan ghy waert wel versekert dat ghe kinderen
Godts zyt/hebt ghy-lieden daerom meerder pri-
uilegie om niet te doelen/ als Petrus en Barnabas z
kont ghy-lieden dan doelen/ niet teghen-staende
dat-ghe kinderen Godts zyt/hoe syt ghy dan ver-
sekert dat het den gheest Godts / ende niet eenen
dwaelenden gheest is/ die u inwendigh gherupghe
dat uwen Dordrechtischen Bybel van Godt gheopen-
baert/ende waere schryfuer is?

Ten tweeden, hoe weet ghy dat-ghe kinderen
Godts zyt? wie / ofte wat heeft u daer van soo
versekert dat ghy hier in oock niet en kont dwael-
len? Dese versekeringhe en kont ghy niet hebben
door den inwendighen gheest; want eerst moet
ghy versekert zyn dat ghy kinderen Godts zyt/
eer ghy versekert zyt dat ghy desen gheest hebt.
Dese versekeringhe en kont ghy oock niet hebben
uyt de Schysure/want alsoo sout ghy eerst moe-
ten versekert zyn dat ghy de waere Schysure
hebt/eer ghy versekert zyt dat ghe kinderen Godts
zyt; Du moet ghy eerst wel versekert zyn dat
ghe den Gheest Godts hebt/ eer ghy kont verse-
kert zyn dat ghe de waere Schysure hebt/ en
van desen gheest en kont ghy niet versekert zyn/
ten sy dat ghe versekert zyt dat ghe kinderen Godts
zyt/soo en kan u dan de Schysure hter van gee-
ne versekeringe geben/ de wijle ghy niet en kont
weten wat dat oprechte Schysure is/ ten sy dat
u den inwendighen gheest dit gherupghe/die ghe-
rupghenisse en kont ghy niet hebben ten sy dat
ghe te hozen weet dat ghe kinderen Godts zyt/
soo moet ghy dan te hozen weten dat ghe kinde-
ren Godts zyt/ ende vervolgens dat ghe den geest
Godts hebt/ eer ghy kont weten wat dat Schys-
ure is/ oversulcx en weet ghy uyt de Schysure
niet dat ghy kinderen Godts zyt/ maer dese waer-
tenschap moet komen van eenen anderen kant :
Du volghens uwe eyghen leeringhe/ al wat uyt
de

de Schrifstuer niet en komt / is seplbaer / soo en
zijt ghy dan niet onseplbaerlijck versekerd dat ghy
kinderen Godts zijt/verbolgens oock niet dat her
den gheest Godts is die u gherupghet dat uwen
Dordrechtchen Bybel van Godt gheopenbaert/ ofte
Schrifstuer is.

Siet ghylieden nu niet hooz de ooghen/ bemint
de vrienden/ hoe los ende dwaeslijck ghy-lieden tot
noch toe gheroepen hebt/ Schrifsture, Schrifsture, aen
ghesien dat ghy niet alle uwe kracht niet mach-
tigh en zijt te bewijfen/dat uwen Dordrechtchen
Bybel, (op den welken ghy noch rang/ als op het
Woordt Godts/ uwe gheloof bouwt) volghens den
sin, oprechte Schrifsture ofte het waere Woordt
Godts is? Plaeg! is dit niet blindelincly loopen
met het hooft teghen den meur / soo en weet ik
niet wat dat het is.

II. CAPITTEL.

Wordt betoont hoe slecht dat de Calvinisten an-
woorden wanneer men van hun vereyche dat
sy bewijfen dat huonen Dordrechtchen Bijbel,
Schrifstuer is.

Sij segghen voorleest. Men moet niet dispu-
ten reghen de ghene/ of de eerste grond-begins-
selen loochenen.

Antwoorde: Ick bekenne dat alle wetenschap-
pen soodanighe grond beginselen hebben die soo
vast gaen/ende dooz haer eyghen selven soo klaar
zijn/ datse niemant loochenen en kan/ noch en
magh. Alsoo is het eenen gront-reghel inde Phi-
losophie, dat twee tegen-strijdende dinghen saemen van
eene en de selve sake gheseyt, niet saemen en kunnen waer-
achtigh zijn. **Desghelijck is het eenen gront-reghel**
van de Mathesis, dat het gheheel, meerder is als sijn deel
ende/dat alle de lenien de welcke van 't middel-punct ge-
trocken worden tot 't uysterste vanden cirkel ghelijck zijn.
Alsoo

Alfoo ist mede als eenen gront-regel van de Cijfer-konste/ twee ende dry maecken vijf, dese dinghen zijn soo door haer eyghen selven bekent / datse niemant / die redelyck en by syn verstant is/ kan loochenen : vervolgens soodanighe gront-reghelen en hebben niet meer bewijfen van doen als het sonne licht op den middagh. Maer dat den Dordrechtchen Bybel, volgens den sin, van Godt gheopenbaert ende het waere Woordt Godts is / is soo verre van daer dat het soodanigh een gront-reghel sou wesen / dat oock met duysenden/ ende daer onzer de verstandighste ende gheleerste des werelts dit hebben ontkent / ende hedens-daeghs noch ontkennen/ daerom moet dit vande Calvinisten bewesen worden : Verstaet my wel / beintende vrienden/ eenen gront-reghel / om oprecht te zijn/ moet soodanigh wesen dat hy van alle menschen des werelts moet toe-ghestemt worden sonder bewysen/niemant als de Calvinisten alleen/ die den minsten hoop van de werelt zijn / segghen dat hunnen Dordrechtchen Bybel de waere Schryftuer is/ dit wordt van alle de reste des werelts geloochent / soo en is het dan gheenen gront-regel dat de Dordrechtchen Bybel de waere Schryftuere is/ dien-volgens en roepen de Calvinisten, tot gheen ander eynde/ datmen niet disputeren en moet teghen de ghene die de eerste gront-reghelen loochenen, als om hunne onmacht niet te laten blijcken dat sy inder daet niet bewijfen en kunnen 't gene met alle recht van hun wordt versocht.

Verstaet-me wel segghe ick noch eens : 't is eenen gront-reghel die niemant loochenen kan/dat al het gene van Godt uytgesproken of gheopenbaert is / het waere Woordt Godts is : Maer ten is gheenen gront-reghel dat den sin vanden Dordrechtchen Bybel van Godt gheopenbaert is / want dit wordt van de heele Christelycke werelt/ (behalven de Calvinisten alleen) geloochent/om dat men dit met geene onseylbare auctoriteyt en kan betoonen.

Maer sy segghen hier op ten tweeden : Dit is eenen gront-regel in de Theologie/ dat de Schrifture van Godt inghegheven is.

Antwoorde. Dat'er niets Schrifture en kan zijn / ten sy dat het van Godt in-ghegeven zy dat sy waerachtigh/ende en magh van niemant gheloochert worden : Maer soo lanck als de Calvinisten niet bewijfen en konnen/ (ghelijck sel nu gheseyt hebbe) dat den Dordrechtschen Bybel van Godt inghegheven is / namelijk volghens den sin vande woorden / soo woort het gheloochert dat den Dordrechtschen Bybel Schriftuer is oversulex dit moet vande Calvinisten bewesen worden / niet dooz eenighe menschelijke authoriteyt (ghelijck sy tot noch toe ghedaen hebben) maer dooz Godlijke, die niet dwalē en kan; want de wijle sy nergheens op hun gheloof en willen sonderen als op het gheschreven Woort Gods alleen / ende het gheloof gheensins ghebouwt magh worden op per dat menschelijck en seplbaer is / soo moeten sy eben seker zijn van de opprechtigheyt en onseplbare waerheyt van hunnen Dordrechtschen Bybel, als sy willen zijn van hun gheloof.

Ten derden segghen sy : Christus heeft gheseyt Ioan. 17. 17. Vader heylighste in uwe waerheyt, uw' woort is de waerheydt.

Antwoorde. Dit zijn altemael slaghen in den mint/ ende verre buyten propoost: Want dat het Woort Gods de waerheyt is, dat is seker/maer vanden Dordrechtschen Bybel, namelijk volghens den sin het Woort Gods is/ dat en is niet alleen oer seker/maer oock ontwaerachtigh.

Sy segghen ten vierden : Schriftuere is by haer selven gheloof-weerdigh / ende heeft haere weerdigheyt ende haere authoriteyt van haer selven ende by haer selven.

Antwoorde: Laet ons nemen dat dit soo zij want ick en wil hier niet disputeren hoe de Schrifture/ by, ende door haer selven gheloofweerdigh is, aenghesien dat sommighe van de eerste ende

ouste kercke der Christenen sommighe boecken
 hoer oprecht Schrifruer hebbe afbeert / die noch
 tang sulcx niet en waren / en ter contrarien som-
 nighe boecken verwozpen / die in der daer Schrif-
 ture waren / i welcke niet gheschieden en kost / na-
 melijk in de eerste Christenen / indien de Schrifru-
 re / by, en door haer selven gheloofweerdigh waer: uoch-
 tang segghe / laet ons dit nemen / dit is weder-
 om eenen sacht inde locht: want hier en is ghee-
 ne questie van het Woordt Godts in 't ghemeen /
 maer alleenlyck vande Dordrechtischen Bybel in het
 besondet / te weten of den sin des selfs van Godt
 uptgesproken / en verbolgens sijn Woordt is / waer
 op ick make dit argument in forma, om te beant-
 woorden het voozgaende argument vande Calvi-
 nisten. die segghen :

De scripture is, by, en door haer selven geloofweerdich.

Ich antwoorde transeat, dat het passere.

Maer den Dordrechtischen Bybel is Schrifruer,

Ich segghe hier op / Ne go, ick loochene dat. Dit
 moest ghezobert worden.

Ten vijfden segghen sy: Het Woordt Godts heeft
 in sijn selven goddelijcke auctoriteyt / om dat het
 van Godt ghesproken / ende in-ghegheven is / die
 niet en lieght / noch bezoghen kan worden.

Antwoorde. 'T is soo: Maer dat den Dordrecht-
 schen Bybel, volgens den sin, van Godt ghesproken
 ende inghegheven is / dat is ontwaerachtigh / en
 wordt gheloochent.

Sy segghen ten sesten: den H. Petrus 2. *Petri* 1. 21.
 seght dat de Prophetie in voor tijden, niet door menschen
 wille ghegheven is, maer de HH. Mannen Godts de selve
 gesproken hebben, gedreven zijnde van den Geest Godts;
 soo is het van den gheest Godts die de Propheten
 ende Apostelen ghelept heeft in alle waerhepdt.

Antwoorde. Dat is waerachtigh. Maer / dat
 de HH. Mannen den sin van den Dordrechtischen By-
 bel hebben ghesproken / dat wordt wederom ghe-
 loochent / ende is ontwaerachtigh.

Sy segghen ten sevynten. 'T is den selven gheest
 Godts

Godts die de herten der gheloobighen van de waerheyt der Schrifte versekert/ ghelijck Elias seght 59. 21. Mijnen gheest die by u is, ende mijne woorden die ick in uwen mont gheleydt hebbe, en sullen van uwen mont niet wycken.

Antwoorde. Ist saecken dat den gheest Godts de herten aller gheloobighen van de waerheyt der Schrifte versekert/ de wijle den gheest Godts niet dwalen en kan/ soo en kan dan niemant van de gheloobighen in dit stuck dwalen/ soo is d' elcken gheloobighen in dit stuck onseplbaer: maer volghens de leeringhe der Calvinisten, alle menschen sijn seplbaer / jaer oock de Kerche self/ soo en is'er dan niemant vande gheloobighen die den gheest Godts vande waerheyt der Schrifte versekert/ andersins alle gheloobighen souden moeten onseplbaer sijn.

Ten anderen: Godt selve heeft aen den Propheet Jsaas gheseyt dat sijnen gheest by hem wast ende syne woorden in synen mont, maer waer heeft Godt gheopenbaert dat sijnen gheest by elcken Calvinist is/ ofte dat de woorden ende den sin van den Dordrechtischen Bybel, sijn eyghen woorden/ en sijn sijn dit moeten eerst de Calvinisten bewysen.

III. CAPITTEL.

Eenighe bemerckinghen ende sluyt-reden uyt al het voogaende:

Bemerckt. 1. Dat de Schrifte haer selven niter uyt en wijst / want het ghene dat sijn eyghen selven uyt-wijst/ by exempel: De Sonne is opghestaen, ergo 't is dagh, ofte twee en dry maken vijf, oertuyghet datelijck alle menschen / sonder booyder bewysen/ maer daer sijn met missoenen menschen inde werelbt / die de waere Schrifte sefende ofte lesende / niter oertuyghet en worden datse het Woort Godts is / soo en wijst dan de Schrifte

Schryfture haer selben niet uyt sonder bewijfen.

De Calvinisten segghen hier op/datse haer selben uyt-wijst aen de ghene die van Godt sijn verlicht.

Antwoorde. Soo en moctmen dan niet segghen dat de Schryfture haer selben uyt-wijst / maer datse uyt ghewesen/of kenbaer ghemaccht woedt door de godlycke verlichtinghe. Hier is nu de swarigheyt wie dese verlichtinghe heeft : Iadten de Calvinisten segghen/ Wy hebben-se alleen: ick braghe of ick-se ghelooven moet op hun eyghen woort: segghen sy neen : datse ons dan bewijfen vo brenghe datse soodanighe godlycke verlichtinghe hebben : segghen sy jae : Daerom moet ick hun op hun eyghen woort niet ghelooven als de Lutheranen, Arminiānen, Mennisten, ende alle andere secten/ jae waerom meer als de Catholijcken/ die allegaer pretenderen van Godt verlicht te sijn in 't onderkennen vande Schryfture / naemelijck soo veel als den sijn vrecht?

Bemerckt. 2. Dat alle oprechte Schryfture hee Woort Godts is / en vervolgens van Godt moet uyt-ghesproken ende inghe-ghewen sijn/ maer hier uyt en volght niet/ dat desen, of dien boeck in 't besonder / van Godt uyt-ghesproken ende inghe-ghewen is/ ofte dat hy Schryftuer is.

Bemerckt. 3. Dat hier de questie is of dien boeck den welken de Calvinisten hunnen Bybel, of e Schryftuer noemen/ dat is dien boeck die van hunne erbarene Theologanten/ende hoorerlycke mannen uyt de oorspronckelijcke talen lest obergeset/ vande Synode van Dordrecht, ende de Heeren Staten gheapprobeert is/ of segghe ick / dien boeck den oprechten Bybel/ Schryftuer/ ende Woort Godts is/ niet soo seer na de woorden, of reghels. (Want die en maken Schryftuer niet) maer naemelijck na den sijn vande woorden. De Calvinisten segghen dat jae / alle de Catholijcken segghen dat neen: Niemand van de Calvinisten en is machtygh dit te bewijfen/ soo besluyten dan de Catholijcken

seer wel / dat de Calvinisten sonder Schrifteuer zijn /
 verbolghens dat alle de stucken / die sy op den
 van den boozeyden boeck ghesondeert hebben
 gheene godlijke leeringhen zijn / maer mensche-
 lijcke gebichtesen / de wyle men niet betwijfen en
 kan datse dooz eenighe godlijke authoziteyt in
 de ware Schifture zyn bevesticht ghekweest. of
 soo sy en wel segghen dat soe / datse dan betwij-
 fen dat hunnen Dordrechtischen Bybel, na den sin, van
 Godt is ghesproken ende in-ghegheven / verbol-
 gens dat hy waere Schrifteuer is.

Bemerckt 4. Dat sy dit niet betwijfen en mo-
 ghen door eenighe authoziteyt die faelen kan / als
 nauwelijck is de authoziteyt van hunne overste-
 ters / van de Synode van Dordrecht, of van de Hee-
 ren Staten / want sy selve moeten bekennen dat
 dese menschen ghekweest zijn die dwalen koelen ;
 maer dit moet bewesen worden alleen dooz god-
 lijcke ende onseylbare authoziteyt : want inden
 sy dit niet en doen / soo en hebben sy gheene ande-
 re beesteringhe van hunnen boeck / als mensche-
 lijcke / oversulcx hun heel geloof / 't welck op dien
 boeck steunt / en is niet anders als mensche-
 lijck / verbolgens gheen Goddelijck / gheen salighma-
 kende / noch oprecht gheloof.

IV. CAPITTEL.

Wordt bewesen dat de Catholijcken alleen het
 ware Woort Godts, ofte Schrifteuer hebben.

Althoewel de Catholijcken tot dit betwijf niet
 verbonden en zijn / (de wyle sy hebben al wat
 sy souden konnen wenschen ofte besheeren wan-
 neer sy de Calvinisten soo verre ghebrocht hebben
 datse moeten bekennen / datse / dooz gheene god-
 lijcke authoziteyt / en konnen betwijfen dat hun-
 nen Dordrechtischen Bybel, volghens den sin, van
 Godt gheopenbaert / ofte het waere Woort
 Godts

Godts is) soo is nochtans dat ick tot obermaere
hier sal betoouen dat onsen boeck/ die wy Schrif-
tuere noemen /oprechtelijck het Woorz Godts is.
Dit bewijse ick aldus uyt de eyghen leeringe der
Calvinisten

De Calvinisten leeyen ende ghelooen dat 'er op
de werelt nootsackelijck een gheschreuen Woorz
Godts wesen moet/ en niet 'er daet is/ en dit ghe-
looben sy/ als wesende den eersten gront-reghel
van de heele Kerkte/ aenghesien dat sy het gheloof
neggens op en willen ghesondeert hebben als op
het gheschreuen Woorz Godts alleen.

Dit soo wesende / redene ick in deser boeghen.

I' er nootsackelijck een gheschreuen Woorz
Godts in de werelt/ bestaende in den rechten sin,
van den H. Gheest ghedictceert/ dit moet wesen of
by de Calvinisten, of Lutheranen, of Armenianen, ofte
Mennisten, ofte Socianen, ofte andere soodanighe
Secten/ ofte eyndelijck by de Catholijcken.

Gheene van alle dese voorgaende Secten en
konnen door onseylbaere authoziteyt bewijfen
dat by hun dit gheschreuen Woorz Godts is/ be-
staende in den rechten sin van den H. Gheest ghe-
dictceert / ende dit konnen de Catholijcken alleen
doen/

Soo en is dan dit gheschreuen Woorz Godts /
bestaende in den rechten sin van den H. Gheest ge-
dictceert/ by geen bande voorgaende Secten/ maect
by de Catholijcken alleen.

Dat gheene van alle de Secten konnen/ dooz
onseylbaere authoziteyt bewijfen dat by hun het
gheschreuen Woorz Godts is bestaende in den
rechten sin van den H. Gheest ghedictceert/ blyckt
uyt het voorgaende / want ghelijck de Calvinisten
dies aengaende voortgaen/ soo doen oock alle de
reste: De Calvinisten, gelijck wy ghehoort hebben/
en zijn niet machtrigh yet anders dooz te brengen
tot bebestinghe van hunnen boeck / diese den Bij-
bel noemen/ als het ghene dat steunt op mensche-
lijcke authoziteyt/ ghelijck oock alle de reste doen

elek in 't besonder van hunnen boeck / soo en heb-
 den dan gheene van alle de Secten het gheschre-
 ven Woorz Godts / bestaende in den rechten
 van den H. Gheest ghediteert. Niet-te-min de
 gheschreven Woorz Godts (ghelijck de Calvinisten
 upt-druckelijck leeren ende ghelooden als een
 gront-reghel vande Keltigie (moet noot-saekelijck
 ergens zyn in de werelt / soo en kan het dan by
 niemant anders zyn / als by de ghene / die dit doen
 onseplbaere authoriteyt konnen betwijfen / die
 konnen de Catholijcken alleen doen / soo is dan de
 gheschreven Woorz Godts / bestaende in den rech-
 ten van vanden H. Gheest ghediteert / by de Ca-
 tholijcken alleen.

Wat de Catholijcken dit konnen doen / ende
 niet'er daet doen / betoone ick aldus /

Alle de ghene die sich sonderen op de ghetuy-
 ghenisse ende authoriteyt van de H. Kercke / sonde-
 ren sich op eene ghetuyghenis ende authoriteyt
 welke godlijck / ende onseplbaer is. Maer de
 Catholijcken alleen om te bewijfen dat hunne
 boecken / die sy Schrijftuer noemen / het oprecht
 Woorz Godts zyn / ende den sin der selver ghe-
 diteert vanden H. Gheest / sonderen sich op de ghetuy-
 ghenisse ende authoriteyt van de H. Kercke /

Ergo de Catholijcken alleen om te bewijfen dat
 hunne boecken / die sy Schrijftuer noemen / het op-
 rechte Woorz Godts zyn / ende den sin der selver
 ghediteert van den H. Gheest / sonderen sich op
 een ghetuyghenis ende authoriteyt de welke
 godlijck ende onseplbaer is.

Derbolghens is het gheschreven Woorz Godts
 bestaende in den sin ghediteert vanden H. Gheest
 by de Catholijcken alleen.

Hier teghen roepen datelijck de Calvinisten: *Wier*
 Kercke is eene vergaderinghe van menschen / soo
 is dan oock hare uytspreeke / ende getuyghenis
 niet anders als eene uytspreeke van menschen.

Ich antwoorde / 'en volghet niet / want *Lucas*
 Mattheus, Matcus, Joannes, Paulus, etc. waeren oock
 men-

menschen / daerom nochtans en volghet het niet dat hunne schriften niet anders als menschelijcke schriften sijn.

Men / segghen sp / want al waere Lucas, Mattheus &c. menschen / den H. Gheest des waerh. pgs heeft hunne penne ghestiert / alsoo zijn huane schriften niet menschelijck / maer Godlijck.

Antwoorde : Desghelijckx wordt de tonghe vande H. Kercke ghestiert dooz den H. Gheest / oversulckx al bestaet de H. Kercke in eene vergaderinghe van menschen / daerom en laet haere uyt-spraeke niet te zijn de uyt-spraeke van den H. Gheest.

Dit betwijfe ick uyt de woorzen van den geu-schen Predikant / ende Professeur van Geneve, Alexander Morus in sijn boeck ghenaeemt Cauia dei Pag. 18. daer hy seght: Dat de Catholijcke Kercke vande weleke ghesproken wordt inde twaelf artykelen der Apostelen niet dwaelen en kan in 't fundament des Ghe-loofs. Hier op marck ick dit argument.

De Catholijcke Kercke en kan niet dwaelen in 't fundament des gheloofs /

Het fundament desgheloofs is de kennisse van 't waere Woorz Gods.

Soo en kan dan de Catholijcke kercke niet dwaelen in de kennisse van 't waer Woorz Gods.

De twee eerste boorstellinghen van dit argu-ment zijn de epggen leeringhen van de Calvinisten self / oversulckx en konnen de Consequencie niet loochenen / soo gaet het dan vast dat de Catholij-cke Kercke niet dwaelen en kan in het aentwijzen van het waere Woorz Gods / namelijk aen-gaende den sin ende verstant vande woorzen / in de weleke het Woorz Gods bestaet.

Hier teghen roepen de Calvinisten ? Hier uyt en volghet niet dat de Roomsche Kercke niet en kan dwaelen / want wy en kennen de selbe niet booz de Catholijcke Kercke.

Ich betwijfe het contrarie in deser manieren : De Calvinisten en konnen gheene andcte reden gheben

gheuen waerom dat de Catholijcke Kercke niet en kan dwaelen / namelijk in 't fundament des gheloofs / dan om datse den Godlijcken bystant heeft van den h. Gheest. Nu vzaegh ick hoe sy dit weten dat de Catholijcke Kercke desen godlijcken bystant heeft:

Juden sy seggen dat sy dit weten upt de scrijture: Ick vzaeghe of sy dit weten upt hunnen boeck / die sy den Bijbel noemen / ofte upt onzen boeck / want ghelijck blycht vooz de ooghen / dat twee boeckeu en zyn niet alleen verscheyden / maer oock strydigh tegen malkanderen aengende den sin ende verstant van de woorden.

Sy sullen blyuen twyffel segghen datse dit weten upt hunnen eyghen boeck.

Ick antwoorde / dit en is gheen betwys / want sy en konnen ons dien boeck niet voorstellen als Schryftuer / soo lanck als sy noch niet bewisen en hebben (ghelijck sy tot noch toe niet en hebben ghedaen) dat dien boeck waere Schryftuer is. Overfulck sy moeten ons nootfaeckelike betwysen maken op eenen anderen kant om goet te maken dat de Catholijcke Kercke den godlijcken bystant heeft vanden h. Gheest.

Indien sy segghen: wy weten dat upt de eyghen bystant van onsen inwendighen gheest.

Ick antwoorde: Dat is loutere fortigheyt te ghelooben aen eenen gheest van den welken de Calvinisten niet een enckel teeken noch versterkinge en konnen gheben dat desen gheest goddelijck sprecht is / en vast gaet: want dat sy dit willen bewysen upt den sin van hunnen boeck die sy Schryftuer noemen / dat is soo veel als of sy 't bewisen upt eenighen anderen boeck die gheen Schryftuer en is / om dat hunnen boeck vooz sulen moet ghehouden worden / soo lanck als sy ons niet en konnen onseplbaerlijck bewysen dat sy waere Schryftuer is.

Hoe sullen ons dan de Calvinisten betoopen dat dese Catholijcke Kercke den godlijcken bystant

heeft banden **H.** Gheeft om niet te dwaelen in
 't fundament des gheloofs? Dit te bewyfen uyt
 eenen boeck die wy dooz gheene Schrifture en
 herkennen/ is niet meer als eenen ydelen slach in-
 den wint / dit te betoonen npt de ghetuyghenisse
 banden inwendighen gheest/ is uyt-sinnigheyt:
 soo moeten dan de bewyfen ghehaelt worden op
 eenen anderen kant; dit en zyn de Calvinisten niet
 machtigh te doen/ soo sal ick 'edan selbe doen/ en-
 de betoonen dat de Roomsche Kercke den godlye-
 ken bystant heeft / ende verholghens dat se de Ca-
 tholijcke Kercke is die niet dwaelen en kan in
 't fundament des gheloofs.

Dat de Catholijcke Kercke hier in niet dwaelen
 en can stemmen ons de Calvinisten self toe/ghelijck
 wy boven aengheteeckent hebben uyt Morus.

Dat dit niet gheschieden en kan ten 3p dooz den
 godlyken bystant banden **H.** Gheeft/ al-hoe-wel
 sy dit niet wettelijck en konnen betoonen/en kon-
 nen 't nochtang niet loochenen/ want niemant en
 kan onseylbaer zyn van dooz bystant der gene die
 alleen onseylbaer is: Du bewijse ick dooz eerst
 dat de Roomsche Kercke den Godlyken bystant
 heeft/ ende ick bewijse dit wederom uyt de eppen
 leerlinghe van den hoorsephen Alexander Morus Ge-
 schen Professor van Geneve, die aldus spreekt
 Pag 6. De waerachtighe Kercke heeft waerachtighe tee-
 kenen uyt de welcke sy ghekent wordt, te weten eene al-
 dermeeste outheyt, saemen ghevoeght met eene duerende
 gheslaedigheyt, daer en-boven soodanighe mirakelen als
 Christus ghedaen heeft, de welcke noch van een mensch,
 noch van den duyvel kosten ghedaen worden, ten anderen
 soo vele, ende soodanighe Martelaren die van uyt-nemende
 wysheyt en deught waeren, Eyndelijck eene verbreydinge
 des Gheloofs op eenen korten tijdt de heele werelt door,
 sonder kracht van wapenen, sonder menschelijcke wel-
 sprekenheyt: Alle dese teekenen, ende argumenten sae-
 men ghenomen, maecten sulck eene kracht die niemant
 kan teghen staen.

**Wat hier toe zyn 't de woorden banden Calvinist
 Morus,**

Morus; upt de welcke ick trecke dit argument.

Alle dese teekenen (die Morus hier op telt) saemen ghenomen om de waerachtige Kercke te kennen zijn alleen in de Roomsche Kercke te vinden/ ende niet in de Kercke der Calvinisten,

Ergo upt dese teekenen saemen genomen kennen men de Roomsche Kercke datse de waerachtige Catholycke Kercke is / ende niet die bande Calvinisten.

Ick betoone booz eerst / dat dese teekenen inde Calvinisten Kercke niet te vinden en zijn want sy en kennen noch de aldermeeste ontheft van hunne Kercke / noch dat Christus Mirakelen heeft ghedaen om hunne Secte te bevestighen / noch dat de oude Martelaren ghestorben zijn booz 't Calvinisten geloof / noch dat dit gheloof op eenen koppen tijt verbyzeldt is gheweest de heele werelt dooz / die segghe ick / en kunnen sy niet beroonen ten sy datse te bozen bewijzen dat hun gheloof / Christi waer gheloof zy / maer dit en kunnen sy niet bewijzen ten zy datse te bozen beroonen dat den sin van hunnen boeck / diese den Bybel noemen / waer Schryftuer zy / en dit en zijase niet machtigh te doen / soo en kunnen sy dan niet beroonen dat de boozsepede teekenen in 't minste hunne Kercke raccken ofte aengaen.

Ter contrarie datse in de Roomsche Kercke al tijt gheweest zijn ende noch zijn mer'er daer en kan niemant loochenen / als die heel blind / onredelyck / ofte upt-sinnigh is : 1. De aldermeeste ontheft van de Roomsche Kercke en kunnen de Calvinisten selve niet loochenen / want sy bekenen den gaeng dat de boozsepede Kercke ten minsten de eerste dzy honderd jaeren beginnende bande Apostelen oprecht is gheweest ; 't selve bekenet vand heden-daeghsche Roomsche Kercke den ketter Polemus in Syntagm. Theolog. Lib. 7. Cap. 8. met dese woorden. De hedendaeghsche Roomsche Kercke is als noch de Kercke Christi; ende Jacobus VI. Coninck van Engheleand Orat. 1. seght datse de Moeder-Kercke is van alle de Kercken.

Kerken soo hebben wy dan/uyt de eyghen beken-
tenisse van onse Partije / niet alleen de aldermeeste
outheit, maer oock eene duerende ghestadigheyt in de
Roomse Kercke tot onse tijden toe; vervolghens
alle Mirakelen die Christus ghedaen heeft heb-
ben dese Kercke bevestight/ alle de Martelaeren
sijn inde boozsejde Kercke ghestorven/ boozders /
op alle tijden ende noch hedens-daeghs gheschie-
den in de boozsejde kercke verscheppen Mirake-
len/ 't welck noyt by de Calvijnisten gheschiedt is/
daer-en-hoben de Leere van dese Kercke is in
alle de Nederlanden op eenen korten tijdt verbruyt
gheweest sonder ghewelt van waepenen door den
H. Willebrordus en andere / in Engelandt door den
H. Augustinus, in Duytslant, Vranckrijck, Spaegnen, Ita-
lien, sae op onse tijden in Sina, Japonien Mogor, Tun-
quin &c. 't welcke de Calvijnisten niet en hebben opt
kinnen doen sonder gewelt van de waepenen (soo
almen in alle Historien vande voorgaende ende
teghenwoozdige eentwe kan lesen) oversulck alle
de waere teekenen vande waerachtighe Kercke
die den Calvinist Morus selve boozstelt en op-telt
sijn saemen in de Roomse Kercke te binden.
Maer den boozsejden Calvinist seght wel uyt-dru-
ckelijck / dat alle dese teekenen saemen ghenomen sulck
eene kracht hebben die niemant kan teghestaen, soo is het
dan uyt dese teekenen saemen ghenomen sulck een
krachtig bewijs ('t welck niemant kan tegheu-
staen) dat de Roomse Kercke noch hedens-daeghs
de waerachtighe / dat is / de Goddelijcke ende Ca-
tholijcke Kercke is en altydt gheweest is: Nu den
selven Calvinist bekent dat de Catholijcke Kercke niet
en kan dwaelen in 't fundament des Gheloofs, volghet
dan dat de Roomse Kercke niet en kan dwaelen
in 't fundament des gheloofs; het fundament des
gheloofs is het aenwijzen der Schysfuere booz
soo veel als den sin raecht / volghet dan dat de
Roomse Kercke niet en kan dwaelen in 't aenwij-
sen van de Schysfuere / booz soo veel als den sin
raecht

HET

HET VYFDE CAPITTEL.

De voorgaende bewijfen worden , tot meerder
klaerheyt, in 't kort verhaelt.

1. **W**ij hebben uyt den eyghen monde van de
Calvinisten self / dat de Catholijcke Kercke niet
dwaelen en kan in 't fundament des Gheloofs.

Hier uyt heb ick besloten datse niet dwaelen en
kan in de kennisse van waere Schizfuere / om
dat de waere Schizfuere het fundament des
Gheloofs is ; waer uyt ick noch voozders besloten
hebbe datse niet dwaelen en kan in het aenwijfen
van de waere Schizfuere. Want het aenwijfen
van de waere Schizfuere en kan niet bestaen son-
der de kennisse der selver / de Catholijcke Kercke
en kan niet dwaelen in de kennisse van de waere
Schizfuere / soo en kanse dan niet dwaelen in
't aenwijfen der selver. eyndelijck hebbe ick hier
uyt besloten dat de Catholijcke Kercke / aengefien
datse niet dwaelen en kan / nootfachelijck moet
hebben den Godlijcken bystant van den H. Gheest
want niet en is'er dat yemandt onsepsbaer kan
maecken als de ghene die selve onsepsbaer is /
'twelcke is de eeuwighe Waerheyt alleu

2. **H**ebben wy uyt den eyghen mont der Calvin-
isten, dat'er waere teekenen zijn uyt de welke de waere
Kercke ghekent wordt, welke teekenen van den Cal-
vinist Morus, in 't besonder op gherelt worden.

Ick hebbe betwefen / oock uyt de eyghen bekennisse
der Calvinisten / dat dese teekenen / van de
postelen tijde / tot onse tijden toe / altijd eyghen
gheweest zijn aen de Roomsche Kercke / want sy
bekennen dat de Roomsche Kercke op al dien tijden
de Kercke Christi gheweest is / maer de Kercke
Christi en is niet anders als de waere Kercke ende
de waere Kercke is de Catholijcke Kercke / soo
hebbe ick hier uyt dan besloten dat de Roomsche
Kercke

Kercke de Waere, ende Catholijcke Kercke altyde
 gheweest is/ ende noch is/ oberfulckx datse niet en
 kan dwaelf in 't fondament des geloofs/ ergo doock
 niet in de kennisse van de waere Schyztuere / ver-
 bolghens doock niet in 't aenwijfen van de selve/
 eyndelijck datse nootfaeckelijck moet hebben den
 bystant vanden h. Gheest.

Hier upt besnyte ick nu/ dat onsen boeck die wy
 Schyztuer noemen naemelijck aengaende den sin,
 ende verstant van de woorden / nootfaeckelijck de
 waere Schyztuere moet wesen / aenghesten dat
 de Roomsche Kercke (als hebbende alle de tecke-
 nen saemen dooz de welke de waere ende Catho-
 lijcke Kercke ghekent wozt) niet en kan dwaelen
 in het aenwijfen van de waere Schyztuere booz
 soo veel als den sin ende verstant der woorden aen-
 gaet: alsoo moeten de Calvinisten bekennen (ofte
 moeten haere eyghen leeringhen herroepen) dat
 onse bewijfen / aengaende onsen boeck die wy
 Schyztuer noemen / steunen op eene onseplbaere
 authozteyt/ af-komende vanden godlijcken by-
 stant des h. Gheest; Dit en zijn de Calvinisten niet
 machtygh te toonen van hunnen Dordrechtschen By-
 bel, want behalven dat sy de waere ken-teekenen
 niet en hebbe vande waerachtige Kercke/ soo wil-
 len sy datmen gheloobe aen hunnen uitwendighen
 gheest; maer dien gheest kan bedzegen/ want het
 gemoet des menschs is bedzegelijck/ oberfulckx de
 Roomsche Catholijcken hebben de waere Schyz-
 tuere/ van de welke de Calvinisten herdoft zijn;
 ende alsoo is hun gheloof een ghebouw sonder grond
 ende gheensins nut tot de salighepdt.

HET SESDE CAPITTEL.

Wordt voorders uyt de Schrifture bewelen dat de Roomsche, dat is, de ware ende Catholijcke Kercke niet en kan dwalen, vervolgens dat wy door haere uyt-sprake op onse Schriftuer-boeken vast gaen.

A Enghestien dat wy uyt de boozgaende bestu-
ten (ghetrocken uyt de eyghen leeringen der Calvinisten) wel versekert zijn dooz de auzhozige banden D. Gheest dat onse boecken de ware Schrifture zijn / soo moeten wy dan oock uyt de boozseude Schriftuer-boecken bewijfen dat de Roomsche, dat is, de ware ende Catholijcke Kercke niet en kan dwaelen.

Dooz eerst dan behalven de beslypten die ick uyt de leertughe der Calvinisten ghetrocken hebbe / om te toonen dat de Roomsche Kercke de ware Kercke Christi is / ende vervolgens de Catholijcke, (want dat is al een dinghen) ick bewijfe dit nu uyt onse Schrifture:

1. *Marci* 16. 17. 19. Seght Christus: Den genen die geloofst sullen hebben, sullen dese teeckenen volgen: In mynen name sullen sy de duyvelen uyt-werpen, met nieuwe tonghen sullen sy spreken, slanghen sullen sy op nemen ende al ist dat sy yet doodelijcx sullen drincken dat en sal haer niet schadighen, op de siecken sullen sy de handen leggen ende sy sullen ghesont worden.

2. *Ioan.* 3. 2. seght Nicodemus tot Christum: Wy weten dat ghy van Godt zijt ghekomen, want niemand en kan dese teeckenen doen die ghy doet, ten zy dat Godt met hem is. Wat dit namelijk booz teeckenen waren / woardt gheseyt *Actor.* 10. 38. te weten / dat hy ghenas alle die van den duyvel overweldight waren, want Godt was met hem, ende elders meer / daer Christus gheseyt woardt / de siecken / de blinden / de dooven / de kreupelen &c. ghenesen te hebben / ende de dooden berouwen.

wecht. Hier uyt make ick dese besluypen :

De belosten van duyvelen uyt te werpen / de handen op de stercken te legghen &c. En wordt in de Schryfture aen niemant anders ghedaen als aen de ware gheloobighe / maer de ware geloobighe en konnen nergheus anders zyn als in de ware Kercke Christi, soo wordt dan dese belofte ghedaen aen de ware Kercke Christi alleen :

Doorders / beslypt de Schryfture dat Godt met hem is die soodantighe teekenen doet / soo is dan Godt met de ware Kercke Christi :

Maer dese teekenen siet men booz de oogh noch deden in de Roomsche Kercke gheschieden / soo zyn dan die vande Roomsche Kercke / de ware gheloobighe / verbolgens sy is de ware Kercke Christi, ofte de Catholijcke Kercke / ende Godt is niet hoer : Du / de ware Kercke Christi, ofte de Catholijcke Kercke met de welke Godt is (ghelijck de Calvinisten selve bekeunen) en kan niet dwalen / soo en kan dan de Roomsche Kercke niet dwalen / oerfulst als sy ons / door haere uytspzake / versekeret dat onsen boeck / die wy den bybel noemen / ware Schryfture is / dat moeten wy aen-nemen als uyt-gesproken door den bystant ende auctoriteyt vanden H. Gheest.

Hier teghen segghen de Calvinisten, dat mirakelen te doen niet aen allen ghegheuen is.

Antw. Dat is waer / want oock alle de eerste Christenen in 't besonder en deden gheene mirakelen / dit en is oock niet noodtigh / 't is ghenoech dat er op alle tijden eenighe zyn diese doen / dese en sijn nergens te bindē als in de Roomsche Kercke allen / soo siet dan de belofte Christi vā mirakelē te doen / op de Roomsche Kercke alle / maer dese belofte heeft Christus alleen aen de ware Kercke ghedaen / de wijle vā dese belofte in de Roomsche Kercke alleen volbrocht wordt / soo is dan de Roomsche Kercke alleen de ware Kercke.

Sy segghen 2. De mirakelen hebben na de tijden der Apostelen op-gehouden / ende en waren oock

doek niet noodig na de verheydinghe des Evangeliums.

Antw. Dit haelen sy uyt hunnen Dordrechtchen Bijbel op *Marci. 16.* ende *1. Cor. 13.* Doch dit en kan hun niet baten/want dien boeck/volgens den finen is gheene Schrifture soo lanck als sy die niet en kunnen bewijzen: ter contrarie/ wy hebben in onse boecken/ (vande welke wy / dooz de antwortstept Godts/sprekende dooz sijne Kercke / nu niet versekert zijn/ datse oprechte Schrifture sijn) dat de mirakelen/sonder bepalinghe van tijdt/de geloobighen altijd sullen volghen: want Christus *Marci. 16.* heeft dit beloofst niet alleen vooz eenen bepaelden tijt aen sijne Apostelen/maer sonder eenigen tijdt aen te wijzen ofte bepalen op den welcken de mirakels souden geschieden oft ophouden.

Sy segghen- 3. dat'er in den uytersten daghe sullen kommen die segghen sullen/ gheschiet is staet *Matth. 7. 22.* Heere, wy hebben in uwen name gepropheeteert, ende in uwen name duyvelen uytghewoepen, ende in uwen name vele krachten ghedaen, dan sal ick hier opentlijk aensegghen, ick en hebbe u noyt ghekent, gaet van my die ongherechtigheydt werckt.

Antw. Ick aenbeerde dese woorden als uytgesproken van den H. Geest/ maer nu is de queeste of dese woorden moeten verstaen worden van oprechte godlijke mirakelen / ofte wel van verstaende: indien de Calvinisten dit verstaen van verstaende mirakelen/soo en komt dit hier niet te propheete de wijse wy hier van gheene andere mirakels en spreken als van waerachtighe/ indien sy dan hier verstaen waerachtighe mirakels / soo seght dan Christus hier opentlijk/dat de mirakelen na de tijden der Apostelen niet en souden ophouden/maer ter contrarie dat'er noch vele, na dese tijden/ in sijnen naem souden propheeteren / duyvelen uytsegghen/ende andere krachten doen die gheene Apostelen waren/ want vande Apostelen / ofte soodanighe Apostolijcke mannen / die t'huinen tijden noch leefden/ en kan men niet segghen: Gaet van

my die Congherichtigheydt werckt, ofte ick en hebbe u
noyt ghekent, Soo hebben wy dan ver ekinghe
uyt de Schrifture dat'er na de tijden van de Apo-
stelen noch herschepden ware mirakelen van vele
souden ghedaen worden; dese en siet men nergens
gheschieden als in de Roomsche Kercke alleen soo
heeft dan de Roomsche Kercke alleen/ door den by-
sant Gods / de kracht om ware mirakelen te
doen; dese kracht/ namelijk oock van dubbelen
uyt te werpen/ ghelijck Christus belooft heeft / en
wordt niemant ghesont als aen de gheloovige of-
te ware Kercke/ soo is dan de Roomsche alleen de
ware ende gheloovige Kercke: want alhoewel
dese kracht oock kan ghegheben worden aen de
ghene die ongerechtighen wercken / of quaet van
leven zijn / hier uyt en volghet niet datse daerom
onghelovigh zijn: want de Calvinisten selve in
hunnen Catechismus bekennen dat oock de beste
wercken van de oprechte gheloovighen niet sonde
besmet zijn/ ende dat'er niemant en leeft die niet
en sondigh/ vervolgens het oprecht gheloof staet
wel saemen met de ongerechtigheyt: Hier uyt en
volghet oock niet dat alle de ghene die mirakels
doen quaet van leven zijn/ ofte van Godt niet ge-
ken worden/ andersins soude men dit oock moe-
ten segghen vande Apostelen: oversulcx dit alte-
mael en bewijst niet dat daerom de Roomsche Ker-
cke de oprechte ende gheloovige Kercke Christi laet
te zijn / om dat'er somtijt zyn die mirakelen
doen/ ende nochtans niet goet van leven en zyn.

Sy segghen. 4. Christus heeft gheseyt *Matth. 24.*
dat'er valsche propheten sullen opstaen die groo-
te teekenen en wonderheden doen sullen / soo en
kan men dan uyt de mirakelen de ware Kercke
niet kennen.

Antw. 1. Christus ter contrarie heeft gheseyt *Mar-
ci 16.* dat men de ware Kercke/ ofte gheloovighen
aen de mirakelen kennen sal: knoopt nu eens
dese twee Schriftuer. plaetsen saemen.

2. Ten volghet daerom niet dat het allegaer val-
sche

sche propheten zyn die mirakelen doen / om te
Christus gheseyt heeft dat'er valsche propheten
len opstaen die mirakelen doen sullen; ander
soud'er onwaerachtig zyn't gene hy *Marci 16* ghe
seyt heeft / te weren / dat de oprechte gheloobigen
de duyvelen sullen uyt-saghen / de sieken mer't op
leggghen der handen ghenesen &c. Dese consequen
dan en deught gheenfinis niet: Daer sullen valsch
propheten op-staen die mirakelen doen sullen, enge
die mirakelen doen sijn valsche propheten.

3. Hoedantgh de mirakelen sullen sijn die van de
valsche propheten sullen ghedaen worden / segg
den *h. Apostel Paulus. 2. Thessal. 2. 9.* ende *Joanes*
Apoc. 13. 13. daer sy / sprekende vanden Anti-Christ
seggghen / dat hy teekenen dooz de kracht vanden
duyvel / ende wonderheden der leugenen doen sal
maer de mirakelen die in de Roomsche Kercke ghe
schiedt zyn / en nu noch gheschieden / en konnen
niet valsche zyn / noch gheschieden dooz de kracht
van den duyvel / want den eenen duyvel / segghet
Christus wel uytduchelijck *Marci 3. 23* en kan den
anderen niet uyt-saghen / noch oock de dooden
dooz vele jaren het leven gheven / ende dit is me
ninghmael in de Roomsche Kercke gheschiedt / so
zijn dit van mirakelen die alleen dooz de kracht
Godts gheschieden / vervolghens en sijn het ghe
ne valsche maer ware mirakelen.

Daorders dan moet-mien beslupren dat de Room
sche Kercke de godlycke ende oprechte is / aengho
sien datse die godlycke teekenen heeft die van Cal
sto aen de ware Kercke beloofst zyn.

Opdelijck segghen de Calvinisten, namenssich op
Apoc. 13. 13. dat de mirakelen van de Roomsche Ker
ke ten deele verstaet zyn / ten deele van den Satan
gheschieden.

Antw. Sijn sy maer ten deele verstaet / soo sijn't
dan eenighe mer'er daer gheschiedt: Maer de he
le wereldt kan ghetuyghen dat onder dese is / na
melijck het uytwerpen der duyvelen / twelck van
den duyvel niet gheschieden en kan gheschiedt Christ
ten

us doek uyt d'uckelick seght) soo zind'er dan mi-
rakelen inde Roomsche Kercke gheschiede/ die niet
handen d'upbel/ maer dooz de kracht Godts ghe-
daen zyn.

Juden sy segghen dat onder de hersterde mira-
kelen moer ghestelt worden het uytwerpen der
d'upelen. Ick en hebbe hier niet anders op t'ant-
woorden als datmen niet met woorden maer met
sacken (volgens de maxime der Philosophen) tra-
teren moet de ghene dit het ghetuyghnisse van de
heele wereldd/ oock niet eed' bevesticht/ ver-
werpen.

Laet ons nu noch hoorder uyt de Schryftuere
hewijzen dat de Roomsche Kercke alleen de waere
Kercke Christi is.

Christus *Matth. 28. 19.* ende *Marci 16. 15.* ghebidt
aen sijne Apostelen dat sy souden henen gaen in de
gheheele wereldd/ ende het Euangelie predicken
aen alle creaturen / ende alle volckeren onderwij-
sen. Soo heeft hy dan begeert dat sijne Kellighe /
niet alleen dooz de Apostelen / (want die en kosten
niet altyt blijven leben) maer oock door hunne na-
volghers inde ghereente, de heele wereldd dooz soude
ghepredickt worden aen alle Creaturen/ende dat
alle volckeren souden in de selve onderwisen wo-
den: Nu braghe ick of'er wel eene Kellighe de hee-
le wereldd deent is ghepredickt gheweest aen alle
Creaturen en volckeren / behalben de Roomsche
't is seker dat neen: Niet het Jodendom, want dat
en heeft sich na de doot Christi seker onder niet ee-
ne natie verheydt: Niet het Turckdom, want dat
en is noyt in heel Europa, noch in America, bekend
gheweest: niet het Lutherdom, want dat en is niet
bekent noch in Vranckrijck, noch in Moscovien, noch
in Tartarien, noch in heel Indien: Niet de Calviniste-
ry, want daer en weetmen niet van/ noch in Spaeg-
nien, noch in Italien, noch in Persien, noch in menige
gewesten des wereldts / niet van alle de andere
secten t'zj Socinianen, t'zj Mennisten, t'zj Quackers,
&c. die steken alleen in eenighe hoeken / en trey-
nighe

nighe steden : Maer ick en weet schier niet een
landt ofte natie in de heele werelt daer het
Roomsch gheloof niet en is ghepredicht ghetweest
ofte niet en daet niet ghestapelt : Dit blijkt :
In Europa oock in die ghewesten die teghentwoon-
delijck met de ketterhen besmet zijn : Want nu-
mant en kan loochenen dat Enghelant, Schotland,
Yrlandt, Hollandt, Zeelandt, Vrielandt, Duytslandt, Den-
mercken, Sweden, Bemen, Polen, Transsylvanien, Swi-
tserlandt allegaer Roomsch Catholijck zijn getweest
herkennende den Paus booz het opper-hoofd van
de Kercke &c. van Italien, Spaegnen, Vlaenderen, Bre-
bault, Vranckerijck en valt gheen disput : Armenien,
Syrien, Grieken-landt, Mooren-landt, Turckijen, onder de
Keysers van den Oosten / hebben mede op haeren
tijdt het Roomsch Catholijck gheloof beliden.
Dit gheloof is verbruydt ghewest dooz de rijcken
van Mogor, Malabar, Cambaja, Tunquin, Cocinchin,
Sina, Japonien, Moluco, Malaca, Goa, Mozambique, ende
wordt noch hedens daeghs daer gheoeffent / ghe-
lijck oock in Persien, palestynen, in Peru, Brasilien, Ca-
nada, epubelijck de heele werelt dooz onder alle
soorten van volcken en nassen :

Dier uyt make ick dit besuyt :

Dolghens het ghebodt Christi en moest er geen
andere Kelligie verkondicht worden aen alle vol-
ken en nassen / als de Kelligie vande ware Kercke
alleen :

Maer daer en is noyt eenighe andere Kelligie
verkondicht gheweest aen alle volcken en nassen
als de Roomsche Kelligie alleen. Ergo de Roomsche
kelligie alleen is die vande ware Kercke / verbruy-
gens is de Roomsche Kercke de ware kercke al-
leen.

Dit dus vast ghestelt zijnde uyt de Schriften
volght dat al wat in de selve vā de onseylbaerheyt
der kercke gheseyt wordt / vande Roomsche Kercke
alleen wordt gheseyt.

1. Seght Christus *Matth.* 28. 20. Siet ick ben met u
alle de daghen tot de voleydinghe der werelt. *Matth.*
16.

Joan. 14. 16. **Segt hy:** Ick sal den Vader bidden, ende hy sal u eenen anderen trooster gheven op dat hy by u blijve inder eeuwigheydt, namelijk den gheest der waerheydt.

Dese beloften en heeft Christus aen niemant gedaen als aen zijne, ofte aen de waerachtighe kercke te weten / dat hy / ende den gheest der waerheydt / alle de daeghen, ende inder eeuwigheydt by haer sullen blijven.

Maer die / by de welcke Christus, ende den gheest der Waerheydt eeuwiglyck blijven / en konnen niet dwalen.

Soo en kan van de waerachtighe kercke niet dwalen: **Mu / hoven is bewesen dat de Roomsche kercke de waerachtighe kercke is / soo en kan van de Roomsche kercke niet dwalen.**

2. Seght Christus Matth. 16. 18. Ghy zijt Petrus ende op desen steen sal ick mijne Kercke bouwen, ende de poorten der hellen en sullen teghen de selve niets vermoghen.

Den Calvinist Morus, verstaet hier dooz de poorten der helle, de doot / ende het graf / ende seght dat Christus hier spreekt van de berrijensisse der ghebooghen: **Maer dit segghen is niet eene gupchelijke nergens op ghefondeert / als eene bestandighe opr-legginghe: Daerom de andere Calvinisten verklaeren dit beter ende bequaemlijcker / segghende / dat dooz de poorten der helle hier verstaen wordt het ghewelt vanden duyvel, ende van sijne instrumeten, als namelijk sijn ketters &c. Oberfuler Christus belooft hier a u zijne, oft aen de waerachtighe kercke dat noch den vader der leughentale / noch de dwalende gheesten / opt yets teghen de waere kercke sullen vermoghen om de selve in haere leeringhen te brenghen tot leughentale / ofte tot dwalinghen / maer de Roomsche kercke (ghelijck hoven bewesen is) is de waere kercke / soot dat van dese belofte Christi op de Roomsche kercke / dat se in haere leeringhen noyt en sal lieghen / of dwaelen.**

3. Seght Paulus 1. Timot. 3. 15. De Gheemeente des

C 5

leven

levenden Godts is een pilær ende vastigheydt der waerheydt.

De Roomsche Kercke is de Ghemeynte des levenden Godts, soo is sy dan de pilær ende vastigheydt der waerheydt / maer en Kercke die soodanigh is en kan niet dwaelen / soo en kan dan de Roomsche Kercke niet dwaelen.

Hier op seght den Calvinist Morus, hoer soo bet als de Votmaten der Kercke van Christo ende den H. Gheest bestiert worden / sy en kunnen niet dwaelen / maer so veel als se bande werelst / die een vbandt Christi is / ende van het vleesch / 'twelck een vbandt Godts ende des H. Gheest is / weghgheboert worden / sy kunnen dwaelen.

Antwoorde: Maer de Kercke Christi (ghelijck nu datelijck hebben behoort) wordt alle de dagen ende eeuwelijck tot de voleyndinghe des werelst van Christo, ende den H. Gheest bestiert / soo en kan se dan noyt noch bande werelst / noch van het vleesch / door dwaelinghen weghgheboert worden hoe seer dat se van de selve bestreden worden / want dit blijft altydt waerachtigh / dat de poorten der hellen teghen haer noyt en sullen vermoghen / ende dat se blijft de vastigheydt ende pilær der Waerheydt. Ick make nu mijn leste besuyt à primo ad ultimum.

De Kercke de welke alleen de ware teekenen heeft die Christus in de Schrifture toe eyghent aan de waerachtighe Kercke / is alleen de waerachtighe Kercke.

De Roomsche Kercke heeft alleen soodanighe teekenen.

Soo is dan de Roomsche Kercke alleen de waerachtighe Kercke : maer de waerachtighe Kercke / ghelijck mede blyckt nyt de Schrifture / en kan niet dwaelen / namelijk in 't fondament des Gheboots.

Soo en kan dan de Roomsche Kercke niet dwaelen in 't fondament des Gheboots.

Het fondament des Gheboots is de Schrifture

tuer volghens den sin bande woorden.

Soo zijn dan onse hoecken / die wy Schryfuer noemen / de ware Schryfuer volgens den sin van de woorden / aenghesien dat se ons door sulckg aen-gelwesen woorden bande Roomsche Kercke die niet dwalen en kan in't fondament de Gheloofs.

Alsoo gaen wy vast / niet op eenighe mensche-lijcke auctoriteyt / ofte twijffelachtighepdt van den intoendighen gheest / maer op eene upt-spraak te welcke gheschiedt door den bystandt van den waren ende onsefzbaren H. Gheest.

HET VII. CAPITTEL.

Kort begriip van al het voorgaende, ende klaert onderwijs voor alle Catholijcken, soo ghestudeerde als ongestudeerde, hoe sy moeten disputeren met de Calvinisten om hun den mondt te stoppen.

He gruttigh de Calvinisten zijn om te dispute- ren leert ons de daghelijckche experientie: want noyt en komt soodanigh mensch in eenighe gheselschap der Catholijcken / tzy op maectijden / tzy op scheyen / oft waghens / daetelick komt het op een disput upt / namelijk oft van't alderh. Sacrament / ofte van't Dagebter / oft van't eeren der beelden / aen-roepen der Heylighen / &c. om nu de Catholijcken t'onderwijfen hoe sy sich in soo eene ghelegheuyt moeten draghen om dese ongherustighe gheesten den mondt te stoppen / sal sich hier by mantere van eene saemen-spraakte boozstellen / hoe sy dit moeten / en kunnen doen / sonder eenighe subtile argumenten / ofte heftighe disputen.

Door al / soo wanneer eenigen Calvinist de questie roert / by exempel / van't alderh. Sacrament (al- soo is't van al de reste) een Catholijck en moet noyt eerst sijn geboelen dies-aengaende bewijfen /

ofte

ofte schryftuer-plaetsen by brengen om te choonen dat Christi Uichaem wesentlijck is inde h. Hoofte/ maer en moet niet anders doen dan hier volghen.

Catholijck: **Wat is uw' gheboelen van't alder Sacrament?**

Calvinist: **Mijn gheboelen is dat Christi Uichaem daer niet lichaemelijcker/ maer alleen gheestelijcker wijze is.**

Catholijck: **Waer upt bewijst ghy my dat?**

Calvinist: **Upt de Schryfture.**

Catholijck: **Wat noemt ghy Schryfture?**

Calvinist: **Wat by aghe is dat? dat weet ghy soo wel als ick.**

Catholijck: **Wel aen/de Schryfture is het Woorde Godts/is't niet waer?**

Calvinist: **'t is soo.**

Catholijck: **Nu is de braghe/ of dat Woorde Godts gheschreven is/ ofte ongeschreven?**

Calvinist: **Wy en kennen gheen ander Woorde Godts als 't ghene gheschreven is.**

Catholijck: **Seer wel. Is dat Woorde gheschreven/soo maecht het dan eenen boeck.**

Calvinist: **Wupten twijffel.**

Catholijck: **Maer hier is nu de swaerigheid dat wy Catholijcken eenen boeck hebben / die wy Schryfture noemen/ ende ghy. Ieden oock: welken dan beyden is nu Schryfture? ende upt welken boeck wilt ghy bewijzen uw' gheboelen aengaende het h. Sacrament?**

Calvinist: **Uit zijn doozwaer sechte kinder-paerfens: onsen / en uwen boeck is immers al een dinghen.**

Catholijck: **Dat scheelt hem ghelijck dagh ende nacht.**

Calvinist: **Dat en hoorde ick mijn leuen niet: leest-se neffens malkanderen ghy sult vooz de ooghden bebinden dat-se beyde ober-een komen.**

Catholijck: **Ich bekenne dat-se doozgaens ober-een-komen in letters/woozden/ en reghels: maer letters/woozden/ en reghels alleen en maechen Schryftuer niet.**

Calvinist : Dat is waer / want den sin vande
woorden moet'er noodtsaekelijck by komen.

Catholijck : Dat seght ghy oprechtelijck wel /
want woorden sonder den sin zijn doot / ende en
zijn niet met allen te segghen. Nu dan / seght my
eens / utwen boeck, die ghy Schysfure noemt / is
dat niet de leste oversettinghe van Leyden, gheap-
probeer bande heren Staten / ende vande Syn-
ode van Dordrecht? wat seght ghy?

Calvinist : In alle manieren.

Catholijck : Soo heb' ick dan seer wel ghesepdt
dat beyde onse boecken meer schillen als dagh en-
de nacht / want aengaende den sin vande woorden /
so stryden in menighe stucken reghel-recht teghen
malkanderen : laet ons / om andere te ver-
wijghen / die alleenlijck sien inde materie die wy nu
booz hebben. Den sin van onsen boeck is / dat Chri-
sti Utschaem wesentlijck is in't alderh. Sacrament /
den sin van utwen Dordrechtchen Bybel / oft over-
settinghe van Leyden is gantsch contrarie / uyt
wat boeck wilt ghy nu uw' gheboelen / aengaeu-
de't h. Sacrament / bewijfen?

Calvinist : Opt de klaere woorden van beyde.

Catholijck : Ick hebb' u ghesepdt / ende ghy hebt
het beken / dat de woorden de Schysfuer niet en
maken / maer den sin vande woorden / soo en moet
ghy't dan niet uyt de woorden / maer uyt den sin
vande woorden bewijfen : wilt ghy't dan uyt den
sin van onsen boeck bewijfen / soo sult ghy verre
te hoort schieten / want den sin van onsen boeck is /
dat Christi Utschaem daer wesentlijck is / verbol-
ghens en kont ghy uw' gheboelen niet anders
goet maken als uyt den sin van utwen Dordrecht-
schen Bybel / oft de oversettinghe van Leyden.

Calvinist : Laet het soo zijn : Ick sal't dan hier
uyt bewijfen.

Catholijck : Maer meent ghy dat ghy't alsdan
uyt't waere Woordt Godts / ofte Schysfure be-
wijfen sult?

Calvinist : Wie twijfelt'er aen :

Cath.

Cath. **Wie** ick/ ende alle de Catholijcken, want wy en ghelooben niet/ sae wy loochenen openlijck dat utwen Dordrechtchen bybel / volgens den sin/ t' ware Woordt Godts ofte schriftuer is; dat moest ghy danc bozen proberen.

Calvinist: **Wy** ghelooben dat onsen Dordrechtchen Bijbel het waere woordt Godts is.

Cath. **En** is niet ghenoech te ghelooben/ ghy moet eenigh fondament of reden hebben om sulcx te ghelooben/ wat fondament hebt ghy dan om te gheloben dat utwen Dordrechtchen Bybel het Woordt Godts is?

Calvinist: **Wat** godloose maniere ban spreken is dit: twijfelt ghy dan aen het Woordt Godts?

Cath. **Neen** ick toech: **Maer** ick loochene dat utwen Dordrechtchen Bybel, volghens den sin / het woort Godts is / ende daerom te vergheefs wilt ghy hier upt utw' ghevoelen bewijsen aengarnde het h. Sacrament. **Bewijst** eerst dat utwen bybel/booz soo veel den sin raecht/ het waere Woort Godts/ ofte Schriftuer is.

Calvinist: **Dit** zijn grouwelijcke lasteringen teghen Godt: seght ghy dan dat de Schrifture het Woordt Godts niet en is.

Cath. **Het** schijnt dat ghy gheen dinctsch en beestaet. **Ick** en segge niet dat de schrifture het woort Godt niets en is/ maer ick segge dat utwen Dordrechtchen bybel / booz soo veel den sin van de woorden aen-gaet / noch schrift er noch het Woordt Godts niet en is 't ghene ban my ende ban alle de Catholijcken ghelochene woort dat staet u toe te bewijsen

Calvinist: **Bewijst** ghy self dat utwen boeck schriftuer is.

Cath. **Dat** en staet my alsnoch niet toe te doen: want ghy hebt op u ghenomen te bewijsen dat Christi lichaem aereflijcker wise alleen in 't h. Sacrament is: **Ick** hebbe u ghebraght/ waer upt ghy dit wilt bewijsen: ghy hebt my gheantwoort/ upt de schriftuere: **Hier** op heb ick getoont dat

dat ghy het my nergens anders upt bewijfen en
 kost als upt utwen Dordrechtischen Bybel / die ghy
 Schyftuere noemt; dit hebt ghy my moeten toe-
 strimmen; dan heb ick gheloochent dat utwen Dor-
 drechtischen Bybel / namelijk volghens den sin /
 waere Schyftuere is; dit staet u dan toe eerst te
 bewijfen / eer ghy mijne bewijfen berepcht aen-
 gaende mijnen boeck : kloeck dan als een man /
 stelt u in posture om dit te betoonen / ofte ander-
 sijn ghy blijft in de hzodde ende insaem met utwen
 Dordrechtischen Bybel / ende verbolghens met utwe
 Religie die ghy op soo eenen boeck hebt gebout /
 banden welcken gy niet betoonen en komt dat hy
 inder waarheydt het Woort Godts / ofte Schyft-
 tuere is hoor so veel als den sin bande woorden
 aengaet.

Calvinist : Wat valt hier veel te bewijfen? de sake
 wijst haer selven upt dat onsen Dordrechtischen By-
 bel de ware Schyftuer is.

Catholijck: Ene saecke die haer selven upt-wijst /
 by exempel / het licht van de sonne in den mid-
 dagh / en kan van niemant gheloochent worden:
 Maer dat utwen Dordrechtischen Bybel / aengaende
 den sin bande woorden / waere schyftuere is / woort
 van de heele werelt gheloochent / behalven van
 utwe serte.

Calvinist : De ghene die dit loochenen en zjn van
 Godt niet verlicht maer zjn blindt / wy alleen
 kunnen dit sien.

Catholijck : Ter contrarien / met eben groot
 recht segge ick / de Calvinisten en zjn van Godt
 niet verlicht / maer verblindt : hier staen wy ghe-
 lijck / wat nu ghemaect?

Calvinist : De Papssten zjn afgodisten / soo en
 kunnen sy dan van Godt niet verlicht zjn / ober-
 sulck; en kunnen niet sien dat onsen boeck Schyft-
 tuer is.

Catholijck: De Calvinisten zjn ketters / soo en kō-
 nen sy dan van Godt niet verlicht zjn / verbol-
 ghens en kunnen niet sien dat gunnen Dordrecht-
 icken

schen Bybel Schrifstuer is: Hier staen wy wederom ghelijck/ soo en hebt ghy tot noch toe niet een sijn gheprobert.

Calvinist: Wy weren dat wy kinderen Godts zijn/ ende oversulckx dat wy van Godt zijn verlicht.

Catholijck: Wy weten ter contrarien dat wy kinderen Godts zijn/ ende oversulckx dat wy van Godt zijn verlicht. Hier zeplen wy noch eens ghelijck op: want als het niet enckel segghen te doen is/ soo kunnen wy soo wel segghen als ghy.

Calvinist: Wy hebben het waere gheloof/ soo hebben wy dan den gheest Godts die ons gheruyghet dat onsen boeck waere Schrifstuer is.

Catholijck: Ter contrarien/ wy hebben het waere geloof/ soo hebben wy dan den geest Godts die ons gheruyghet dat uwen boeck/ volghens den sin van die woorden/ de waere Schrifstuer niet en is. Hier staen wy wederom essen/ oversulckx al wat ghy tot noch toe ghepraet hebt/ en zijn gheene bewijssen dat uwen Dordrechtischen Bijbel Schrifstuer is/ maer zijn alleen ydele slaghen inde loech ende wint. Ghy moet dan noot saekelijck eenen anderen wegh ingaen / ofte andersins ghy blijft in de byzodde/ ende tot over 't hooft inden sack.

Calvinist: Wy kunnen bewijssen dat wy kinderen Godts / ende de waere gheloovighen zijn/ verhoogens dat wy verlicht zijn van Godt en synen godlijcken gheest hebben om te sien dat onsen Dordrechtischen Bijbel/ aengaende den sin / het waere Woordt Godts is.

Catholijck: Waer upt sult ghy my dit bewijssen?

Calvinist: Dyt de Schrifstuer.

Catholijck: Wat verstaet ghy dooz de Schrifstuer? onsen boeck / of den uwen? verstaet ghy dat onsen? daer upt en sult ghy inder eeuwigheyt niet bewijssen dat ghy kinderen Godts sijn / ende het waere gheloof hebt: verstaet ghy den uwen boeck loochenen wederom dat uwen boeck Schrifstuer is/ bewijst het.

Calvinist: Ghy moet sinners bekennen dat onsen boeck vande Prophteren/Apostelen/ in Euangellisten / door de openbaringhe Godts/ is gheschreven.

Catholijck: Waerom moet ick dit toch bekennen?

Calvinist: Sijn Matthæus, Marcus, Lucas, Joannes, Paulus, &c. niet Apostelen ende Euangelisten gheschreven/ staen onse boeckten niet onder huane naemen upt-ghegheven?

Catholijck: Hier nyt en volghet niet dat daerom die boeckten/ namelijk volgens den sin der woorzen/ban die Apostelen/ ofte Euangelisten geschreven zijn; want de onse Christelijcke Kercke hadde Euangelisten onder den naem van Andreas, Thomas, &c. nochtans en waerene van die Apostelen niet gheschreven.

Calvinist: Wy sien klaer nyt den verheben styl/ ghewichte van woorzen/ ende ober-een-komste van alle de deelen/ dat onsen boeck van Godlijcke mannen/ ende door de openbaringhe Godts is gheschreven.

Catholijck: Onsen boeck heeft den selven styl/ het selve ghewicht van woorzen/ ende ober-een-komste van alle de deelen/ soo hebben wy eben groot recht om staende te houden dat onsen boeck van godlijcke mannen/ ende door de openbaringhe Godts gheschreven is/ ende vervolgens het ware Woort Godts ende Schrijtuere is: Waer r'is onmoghelijk dat onsen en uwen boeck beyde saemen waere Schrijtuere zijn (want sy stryden in menighe stucken/ aengaende den sin/ regel-rechte reghen malkanderen) soo en kout ghy van nyt den verheben styl/ ghewichte van woorzen/ ende ober-een-komste van alle de deelen/ niet sien dat uwen boeck van godlijcke mannen/ en door de openbaringhe Godts is gheschreven/ ofte het waere Woort Godts is.

Calvinist: Onsen Dordrechtchen Bijbel/ is gheschreven/ oberghefset upt de oorspronckelijcke taalen/ Griex ende Hebreus.

Ⓢ

Catho-

Catholijck : Hoe weet ghy dat dit ghetrouwelijck is ghedaen / ende dat de Griecxche ende Hebreuxsche exemplaren / upt de welke ulwen Bijbel overghesedt is / oprecht / ende oztgineel waeren :

Calvinist : Die hem overghesedt hebben waeren treffelijcke Theologanten / in beyde de taelen seer wel ervaren.

Catholijck : Eben-wel 't waeren menschen die dwaelen kosten; hoe weet ghy nu datse in de oversettinghe niet ghedwaelt hebben; nu blijft noch te betwijfen dat de Griecxche ende Hebreuxsche exemplaren/oprecht/ende oztgineel zijn gheweest.

Calvinist : Hier van en hebben ons niet alleen die boozsepde Theologanten verschert / maer ooch de Heeren Staeten / ende de heele Synode van Dordrecht.

Catholijck : Hoe kosten de Heeren Staeten dat weten / die meeste deel sijn missechten niemant van hun noch Griex, noch Hebreux en verstonde; en anderen/en de Heeren Staeten / ende de heele Synode van Dordrecht, waeren menschen / gelijk alle de reste die dwaelen kosten / hoe weet ghy nu datse niet 'er daer niet ghedwaelt hebben? Synodelijck ghenomen sy en hadden niet 'er daer niet ghewilt noch ghedwaelt / ende de Griecxche ende Hebreuxsche exemplaren waeren oprecht / ten uprechten souden sy ghetrouwelijck overghesedt hebben de woorden en reghels, soo staet u noch te betwijfen dat den sin der woorden in ulwen Dordrechtchen Bijbel oprecht / ende godlijck is / want die allen maect het waere Woord Gods ende Schep tuere.

Calvinist : Ick segghe noch eens dat mijnen inwendighen gheest dit ghetuyghet.

Catholijck : Ick segge noch eens dat ghy niet en kunt weten dat ulwen inwendig en gheest godlijck is/ende niet bedriegelijck.

Calvinist : Ick smaeke ende gheboele dat in mijn selven.

Catholijck : 't selve segghen alle de andere seer

ten / waerom moet-men u meer ghelooben als d'andere ?

Calvinist : Om dat mijnen gheest ghetoerst zijnde op de H. Schrifteuere / syn selven upt wijst als ober-een-komende met de Schrifteuere.

Catholijck : Al't selue seggen oock alle de andere Sceten; sout ghy daerom de Mennisten / by exempel / of d'Arminianen moeten ghelooben ? waerom moeten wy dan u meer ghelooben / als ghy de Mennisten, ofte Arminianen? Ten anderen / de Catholijcken hebben soo wel eenen boeck die sy Schrifteuere noemen/als ghy / op welcken boeck van beyde hebt ghy utwen gheest ghetoerst om te sien dat hy godlijck is? hebt ghy hem ghetoerst op onsen boeck : die sal u daertelyck upt-wijfen dat utwen inwendighen gheest niet godlijck is : hebt ghy hem ghetoerst op utwen boeck : die en is gheene Schrifteuere / soo hebt ghy hem dan ghetoerst op eenen boeck die menschelijck ofte bedriegelijck is / wat versicherunghe kont ghy dan hebben dat utwen gheest den gheest Godts is ?

Calvinist : Ick en begeere u niet meer te antwoerden / want ghelijck de Philosophen segghen : Men moet niet disputeren teghen de ghene die de eerste grond-beginselen loochenen.

Catholijck : 't is waer : maer bewijst my dat ick de eerste grond-beginselen loochene.

Calvinist : Is het niet een grond-beginsel onder alle de Godts-gheleerde dat de Schrifteuere van Godt upt-ghesproken/ende verbolghens het waere Woordt Godts is.

Catholijck : Jae het : wat ist nu ?

Calvinist : Soo loochent ghy dan de eerste grond-beginselen van de Theologie / als ghy loochent dat onsen Dordrechtchen Bybel het waere Woordt Godts is.

Catholijck : Hoe volght dat?

Calvinist : Ghy sijt eenen dommen ende plompen Papsst die dit ghevolgh niet en siet.

Catholijck : Praep als een man / helpt mijne plom.

plompsgheyt/want ick en kan uw' ghebolgh niet sien.

Calvinist: Volghens den gront regel der Godtsgheleerde / al wat van Godt npt. ghesproken is / is het waere Woort Godts.

Catholijck: Ick ghebe u dat toe: gaet nu voort.

Calvinist: Onsen Dordrechtsechen Bybel is npt. ghesproken van Godt.

Catholijck: Dat loochene ick / ende dat en hebt ghy tot noch toe niet gheene redenen / noch argumenten betwefen.

Calvinist: Ick bewijse het: Den boeck den twelken ghetrouwelijck overghesedt is npt. de oorspronckelijcke taelen / ende oziginele texten / is het waere Woort Godts.

Catholijck: Dit sal ick laete passeren: wat besuyp ghy hier npt.

Calvinist: Maer onsen Dordrechtsechen Bybel is ghetrouwelijck overghesedt npt. de oorspronckelijcke taelen / ende oziginele texten.

Catholijck: Dit hebbe ick alreede boven ghesloochent / ende loochene het als noch probeert het. Dit en kunt ghy niet doen ten zy dat ghe weerdighen koninc tot de ghetuyghenisse van uwen twelken dighen gheest / ofte tot de auctoriteyt van uwen Heeren Staeten / ende Synode van Dordrecht, so loopt ghy dan gedurigh aen in de ronde / sonder iets te proberen: Alsoo zyt gy / och atin: sonder Schrifuer / verbolghens alle uwe leer-stucken ballen in dypghen / aenghesien dat ghy de selve tot noch toe ghebouwt hebt op soodantghe boecken die gheene waere schrifuer en zyn: gaet nu voort henen / ende roept noch voortraen (ghelijck op dat noch toe ghedaen hebt) Schrifuer, Schrifuer, roepen hier teghen: Ghy en hebt gheene Schrifuer / want uwen boeck die ghy hout voort dantigh / en is / namelijk volghens den sin vande woorden / van Godt niet npt. ghesproken.

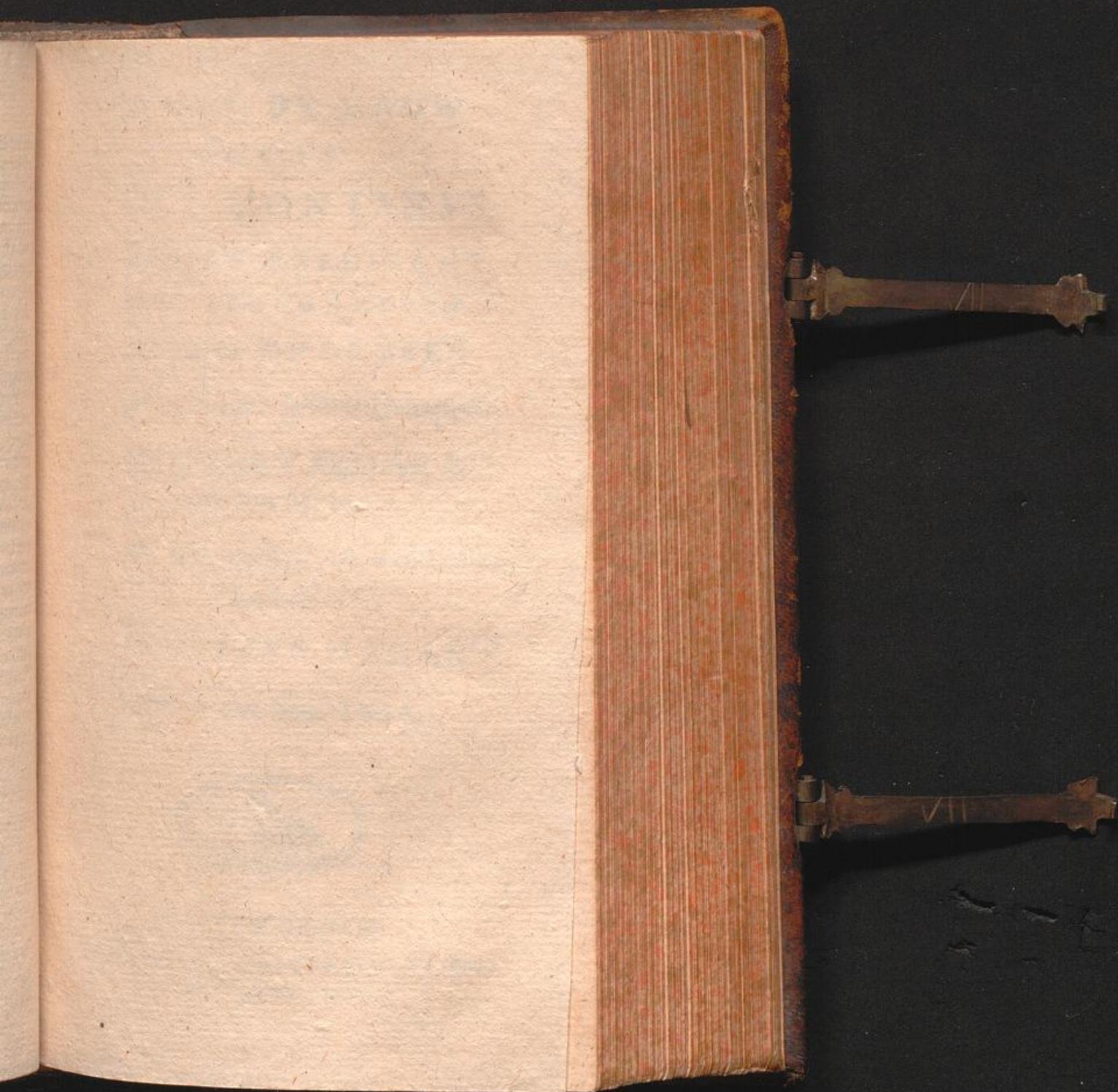
Siet hier / hemende Catholijcken / de maniere / op de welke ghy het geloof van de Calvinisten, met eenen

enen slaggh / ende in den gront selve kont valsck
 maken / ende te niere doen . Daerom zijt wel in-
 dachtigh noyt met hun te disputeren van eenighe
 stucken in het besonder / 't zy van het baghebber/
 't zy van het Alderh. Sacrament / 't zy van het
 eren der beelden / 't zy van het aenroepen der heyl-
 ligen / etc. ten zy dat se te bozen bewesen hebbe / dat
 hunnen boeck / volghens den sin vande woorzen
 (met den welcken sy onse stucken in 't besonder
 willen bestrijden / ende de haere bebestighen) het
 waere Woordt Godt / ende Schrifstuer is / want
 andersins praeten sy uyt ende in / sonder eeniggh
 fondament / ofte gront.

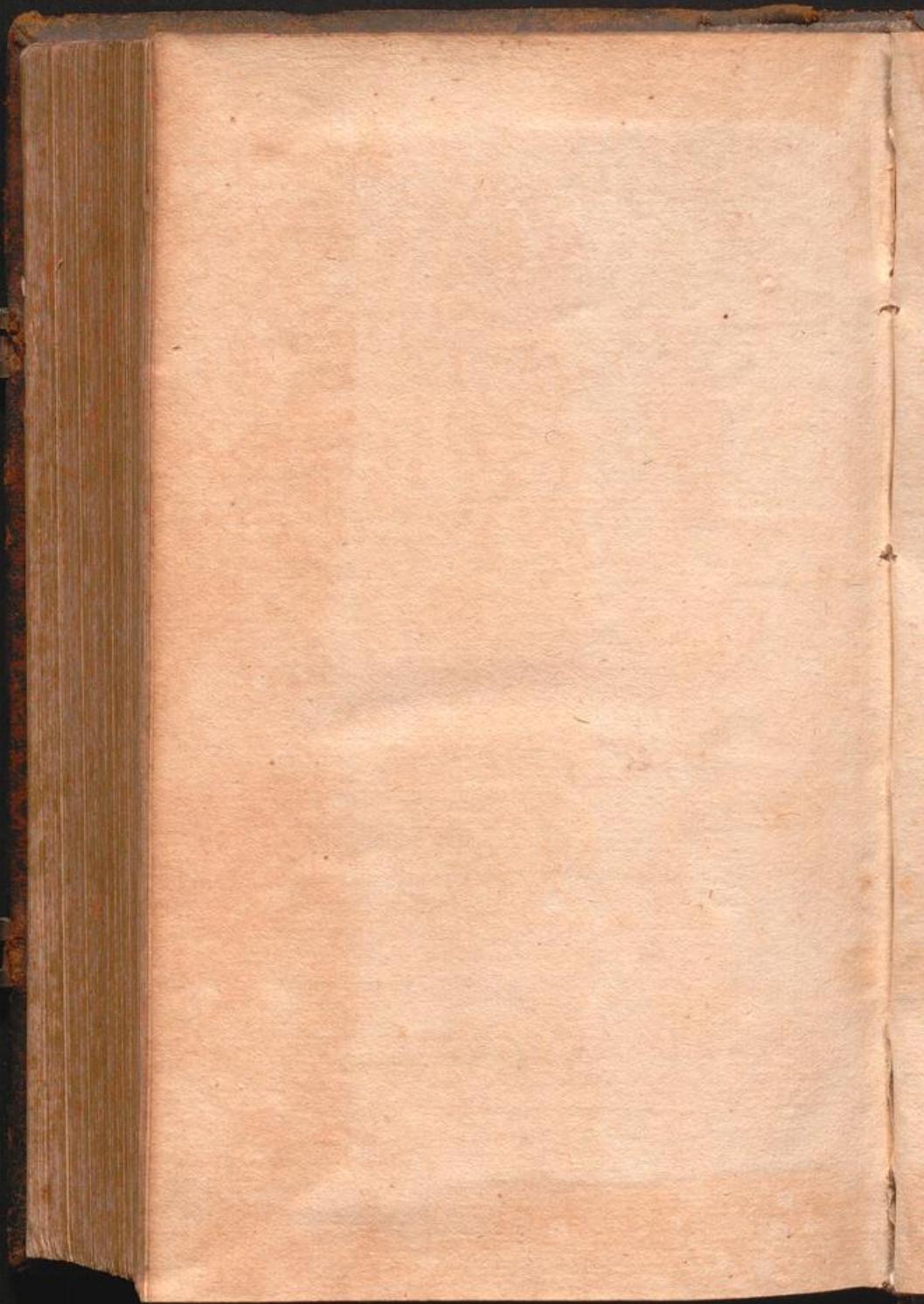
Bemercht noch boozders / dat het niet ghe-
 noegh en is dat sy bewijfen hunnen boeck schrif-
 tuer te zyn / noch dooz yet dat onseker is / ghelijck
 hunnen inwendighen gheest is / noch dooz yet
 dat menschelijck is / ghelijck is de authori-
 teyt van haere Heeren Staeten / ofte de Synode
 van Dordrecht ; maer sy moeten dat bewijfen dooz
 yet dat onseplbaer is ende niet dwaelen en kan /
 dat is / dooz eenighe Godlijcke autoriteyt / want
 het oprechte Gheloof en kan nergghens op gebout
 worden dan alleen op 't gene dat godlijck is / an-
 dersins het sou konnen faelen : de wijle sy dit (ghe-
 lijck het hier blijckt vooz de ooggh) niet machtigh
 en zyn te doen / soo blijft het waerachtigh 't ghe-
 ne tek in dit heel Tractaet hebbe willen betoonen /
 te weten dat

Het Calvinisten gheloof is sonder Schrifstuer.

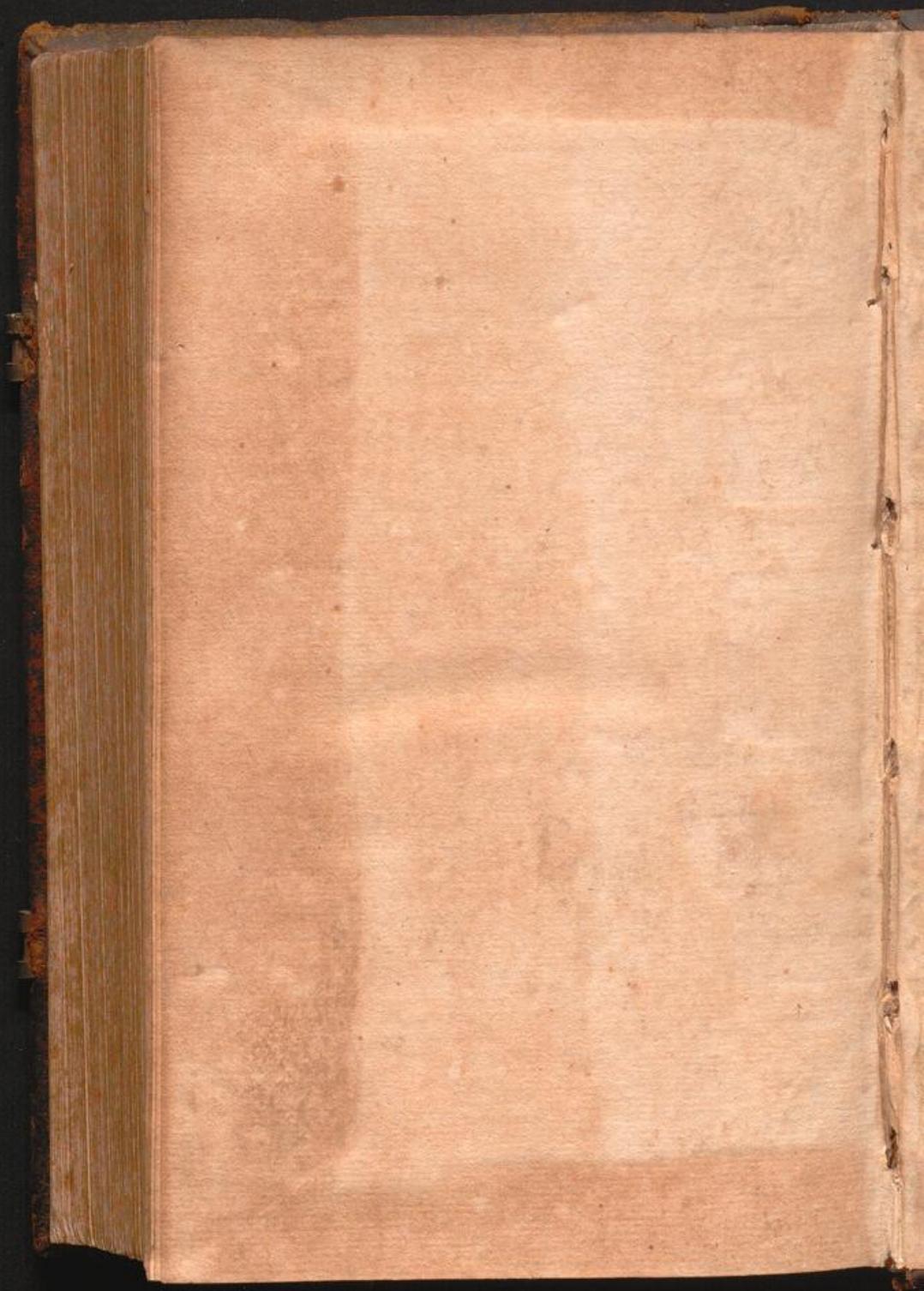
Tot meerdere Eere Godts.

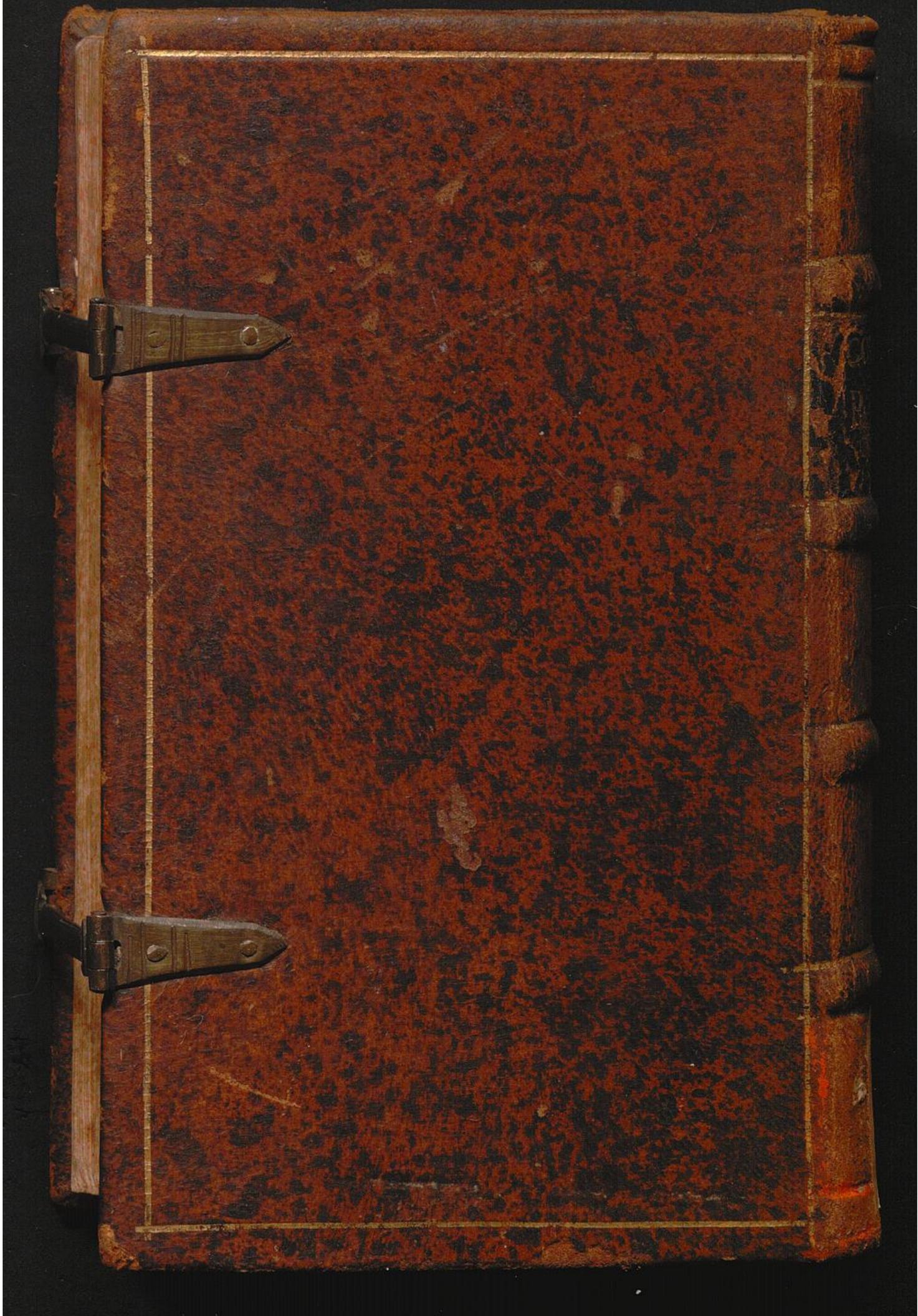

CONTROVER
P. HAZART
P. 15. 30

Th
6191